

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Diplomová práce**

**Čínské angažmá v Latinské Americe**

**Petr Pohúdka**

Plzeň 2015

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

**Studijní program Mezinárodní teritoriální studia**

**Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia**

**Diplomová práce**

**Čínské angažmá v Latinské Americe**

**Petr Pohúdka**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2015*

.....

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování PhDr. Lindě Piknerové Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce, přínosné konzultace, vždy vstřícný přístup, množství cenných rad a zajímavých podnětů.

## OBSAH

<b>1 ÚVOD.....</b>	<b>- 1 -</b>
<b>2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....</b>	<b>- 6 -</b>
2.1 Neokolonialismus .....	- 6 -
2.2 Rozvojová spolupráce .....	- 13 -
2.3 Stanovení definičních znaků.....	- 21 -
<b>3 ČÍNA V LATINSKÉ AMERICE .....</b>	<b>- 26 -</b>
3.1 Obecné charakteristiky čínské rozvojové politiky.....	- 26 -
3.2 Počátky čínského angažmá v Latinské Americe .....	- 30 -
3.3 Čínská aktivita v oblasti po skončení studené války .....	- 33 -
3.4 Přímé zahraniční investice versus obchod .....	- 35 -
3.5 Čínská zahraniční pomoc a vládou financované investiční aktivity .....	- 38 -
<b>4 PŘÍPADOVÁ STUDIE I: VZTAHY MEZI ČÍNOU A CHILE.....</b>	<b>- 40 -</b>
4.1 Počátky vzájemných vztahů .....	- 40 -
4.2 Charakter vzájemných vztahů v období po skončení studené války .....	- 41 -
4.3 Charakter vzájemné spolupráce .....	- 44 -
4.4 Aplikování definičních znaků na čínské angažmá v Chile.....	- 48 -
4.4.1 Vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta.....	- 48 -
4.4.2 Podpora principů dobrého vládnutí ze strany donora.....	- 50 -
4.4.3 Oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky.....	- 52 -
4.4.4 Podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora.....	- 54 -
4.4.5 Závislost recipienta na donorovi .....	- 56 -
<b>5 PŘÍPADOVÁ STUDIE II: VZTAHY MEZI ČÍNOU A MEXIKEM .....</b>	<b>- 60 -</b>
5.1 Počátky vzájemných vztahů .....	- 60 -
5.2 Charakter vzájemných vztahů v období po skončení studené války .....	- 61 -

5.3 Charakter vzájemné spolupráce .....	- 65 -
5.4 Aplikování definičních znaků na čínské angažmá v Mexiku .....	- 68 -
5.4.1 Vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta .....	- 68 -
5.4.2 Podpora principů dobrého vládnutí ze strany donora .....	- 70 -
5.4.3 Oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky .....	- 72 -
5.4.4 Podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora .....	- 74 -
5.4.5 Závislost recipienta na donorovi .....	- 76 -
<b>6 ZÁVĚR .....</b>	<b>- 79 -</b>
<b>7 SEZNAM LITERATURY .....</b>	<b>- 83 -</b>
<b>8 RESUMÉ .....</b>	<b>- 94 -</b>

## 1 ÚVOD

Jedním z nejzásadnějších procesů v mezinárodní politice posledních let je mocenský růst Čínské lidové republiky. Tato situace způsobuje, že se Čína stává výrazným aktérem i v geograficky vzdálených oblastech, jež v minulosti ležely mimo její zájem. Typickým příkladem takové oblasti je vedle analytiky častěji zkoumané Afriky také Latinská Amerika, tedy region, který v minulosti spadal téměř výhradně do sféry vlivu Spojených států amerických. Čínská aktivita po skončení studené války však tento stav začíná narušovat. V této diplomové práci se proto zaměřím na spolupráci mezi Čínou a vybranými zeměmi Latinské Ameriky, která představuje jeden z typických příkladů tzv. jiho-jížního partnerství. Státy, jejichž vztah s Čínou budu zkoumat, jsou Chile a Mexiko a to z důvodů, které uvedu níže. Cílem práce bude analyzovat vzájemný vztah zainteresovaných zemí na pozadí teorií rozvojové spolupráce a neokolonialismu. Na základě definic obou konceptů stanovím několik definičních znaků, na základě kterých bude možné tyto teorie konfrontovat. Perspektivou těchto nosných bodů práce budu nahlížet na čínské angažmá ve vybraných zemích Latinské Ameriky a určím, zda se blíží spíše rozvojové spolupráci, či vykazuje znaky neokolonialismu. V tomto směru je formulována také výzkumná otázka práce, a sice – zda je politika Číny v Chile a Mexiku rozvojovou politikou, nebo zda se jedná spíše o neokolonialismus.

V první části práce představím oba teoretické koncepty, ze kterých budu v následujících částech práce vycházet. Definuji zde již zmíněné teorie neokolonialismu a rozvojové spolupráce a na základě konfrontačních bodů mezi těmito teoretickými koncepty stanovím základní definiční znaky, které budu v následujících částech aplikovat na charakter čínského chování ve vybraných zemích Latinské Ameriky.

Region Latinské Ameriky vymezují pro účely této práce výhradně jako území Střední a Jižní Ameriky. Této skutečnosti odpovídá rovněž výběr zemí pro případové studie – Mexiko „zastupuje“ oblast Střední Ameriky, Chile Jižní Ameriky. Vzhledem k tomu, že se vztahy Číny s ostrovními státy v oblasti Karibiku dají označit za marginální, nebude tato oblast v rámci této diplomové práce předmětem zkoumání<sup>1</sup>.

V další části práce charakterizují chování Číny v celém regionu. V této kapitole se pokusím nalézt obecná pravidla a zákonitosti ve vzájemné spolupráci Číny a států ve zkoumané oblasti. Nejprve obecně popíši základní rysy čínské rozvojové politiky a její strukturu. Poté se budu krátce zabývat počátky čínské angažmá v oblasti, abych dále analyzoval vzájemný vztah Číny a zemí Latinské Ameriky především od období po skončení studené války, jelikož předcházející spolupráci lze označit za marginální. V této části rovněž na konkrétních statistikách popíši vývoj a trendy ekonomických vazeb, které tuto kooperaci do značné míry determinují.

V následující části práce charakterizují vybrané země Latinské Ameriky a prostřednictvím dvou případových studií analyzují povahu jejich vzájemného vztahu s Čínou. Pro tyto účely jsem jako vhodné státy pro bližší zkoumání zvolil Mexiko a Chile, a to z několika důvodů. V první řadě se jedná o státy, které můžeme uvnitř Latinské Ameriky označit za jedny z neaktivnějších z hlediska vztahů s Čínou – obě země patří k prvním v rámci regionu, které uzavřely s Čínou bilaterální obchodní smlouvu a dodnes pro ně tato země tvoří jednoho z nejvýznamnějších partnerů jak v rámci importu, tak v rámci exportu. Zároveň se jedná o státy, které můžeme částečně zařadit do západních struktur, o čemž svědčí například jejich členství v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a

---

<sup>1</sup> Jedinou výjimku bude v tomto ohledu tvořit Kuba, o které se stručně zmíním z toho důvodu, že se jednalo o první zemi v regionu Latinské Ameriky, která s ČLR navázala oficiální diplomatické vztahy.

rozvoj (OECD), kde jsou jedinými zástupci tohoto regionu. V neposlední řadě jsou to země, které mají v rámci Latinské Ameriky nadstandardní vztahy se Spojenými státy. Jedná se proto o ideální případy pro ilustraci vzájemného soupeření o vliv v oblasti mezi USA a Čínou. Během analýzy čínsko-mexických, respektive čínsko-chilských vztahů opět využiji základní definiční rysy obou teoretických konceptů, abych mohl konstatovat, zda jejich charakter naplňuje spíše definici rozvojové spolupráce, či neokolonialismu.

V závěru práce shrnu veškeré poznatky a především odpovím na základní výzkumnou otázku, tedy zda můžeme označit čínskou aktivitu v Latinské Americe za rozvojovou spolupráci, či neokolonialismus. Dále zde vyhodnotím, zda byl naplněn cíl této práce, kterým je analyzovat charakter čínského chování v Latinské Americe a určit, zda se jedná spíše o neokolonialismus, nebo rozvojovou spolupráci. Zároveň bude v závěru prostor pro prezentování mého vlastního názoru na zkoumanou problematiku.

Co se týče použité literatury a dalších pramenů, práce bude založena z drtivé většiny na anglicky psaných zdrojích. Čeští autoři se čínskému angažmá v Latinské Americe v podstatě téměř nevěnují, jejich pozornost se v této oblasti většinou koncentruje na oblast jiho-jihní spolupráce. S česky psanými zdroji se více můžeme setkat při zkoumání rozvojové politiky, či neokolonialismu obecně.

V teoretické části práce budou velice nápomocné knihy Kwame Nkrumaha *Neocolonialism: the last stage of imperialism* a publikace *Colonialism and Neocolonialism* od Jean-Paula Sartra. Oba autoři se v těchto knihách jako jedni z prvních zabývají fenoménem neokolonialismu a jeho základní definicí. Teorii rozvojové spolupráce budu definovat zejména na základě strategie zemí sdružených ve Výboru pro rozvojovou pomoc fungujícího v rámci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (DAC/OECD), tedy výboru sdružujícího světově

nejvýznamnější donory. Přestože rozvojový koncept popsany na základě práce zmíněného výboru platí primárně pro členy OECD, považuji jej za vhodný i pro účely této práce a to především z toho důvodu, že se jedná o koncept ucelený, obecně respektovaný a definovaný na základě reálné rozvojové agendy zemí, které samotnou politiku rozvoje, potažmo rozvojové spolupráce v podstatě „vynalezly“. Vzhledem k výše řečenému s sebou tento koncept také přináší určité limity v podobě jisté míry etnocentrismu nebo jakési neschopnosti reflektovat specifika čínské rozvojové spolupráce v teoretické rovině. I přes tyto nedostatky jej však považuji za nejlepší možný.

V dalších částech práce využiji zejména publikace, které se zabývají samotným čínským působením v regionu Latinské Ameriky. Za nejpřínosnější z tohoto pohledu považuji knihu editovanou Alexem E. Fernándezem Jilbertem a Barbarou Hogenboomovou *Latin America Facing China: South-South Relations beyond the Washington Consensus*. V této publikaci autoři nabízejí široký obraz čínských aktivit směřovaných do zkoumaného regionu a to jak z pohledu regionálního, tak z pohledu jednotlivých státních aktérů. Zároveň zde popisují vývoj rozvojové spolupráce v období po skončení studené války, který se vyznačuje odklonem od v 90. letech převažujícího Washingtonského konsensu ke konceptu, pro který se v diskurzu vžil název Pekingský konsensus.

Jako významný zdroj informací dále poslouží pracovní dokument Jorge I. Domíngueze nazvaný *China's Relations With Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes* vypracovaný pro americký think tank Inter-American Dialogue. Velice nápomocný je rovněž článek Sary Lengauerové *China's foreign aid policy: Motive and method* publikovaný v bulletinu Culture Mandala, kde se autorka zabývá čínskou rozvojovou politikou v obecné rovině. Podobně zaměřené jsou také publikace Deborah Brautigamové, které budu rovněž hojně používat. Mezi autory zabývající se vztahy mezi Čínou a latinskoamerickými státy

patří například Kevin P. Gallagher nebo Liu Yongtao, kteří na toto téma napsali několik článků publikovaných v odborných časopisech.

Další významné zdroje cenných informací tvoří články a zprávy z oficiálních webových stránek Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a Rozvojového programu Organizace spojených národů (UNDP) a mediální výstupy relevantních periodik.

## 2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

### 2.1 Neokolonialismus

Jako základ, který posloužil pro pochopení teorie neokolonialismu, můžeme považovat teorie závislosti. Tímto termínem jsou souhrnně označovány teorie, které se ostře vymezily vůči modernizační škole, která předpokládala, že svět je tvořen souborem nezávislých státních jednotek, které se samostatně pohybují po jakési univerzální trajektorii vývoje. Naproti tomu teorie závislosti zdůrazňují propojenost světa – rozvojové země chápou jako součást jediného systému světového hospodářství a jejich nerozvinutost je přímým důsledkem rozvinutosti vyspělých zemí. Jádrem světového systému, tedy nejbohatší země, používá svoji hospodářskou a politickou moc k udržení a prohloubení vztahů závislosti, které umožňují transfer zdrojů z periferních částí světa právě do jádra. Nerozvinutost zemí nacházejících se na periferii tedy není následkem nedostatečného proniknutí moderních politických a sociálních systémů, hodnot nebo průmyslu, ale spíše naopak – jedná se o důsledek jejich nerovného začlenění do systému světového hospodářství. V návaznosti na tyto teorie se tedy začal vyvíjet koncept neokolonialismu (Daněk 2000: 47).

Jedním z prvních autorů, jenž pracoval s pojmem neokolonialismus, je Jean-Paul Sartre v knize *Colonialism and Neocolonialism*, která poprvé vyšla v roce 1964. Sartre zde kritizuje francouzskou koloniální politiku, vyzývá francouzské představitele k odpoutání se od zámořských teritorií a podporuje osvobozené hnutí v samotných koloniích. Sartre demonstruje svoje stanoviska především na vztahu Francie a dnešního Alžírka.

Sartre chápal kolonialismus v té době jako něco, co se hroutí, nicméně stále negativně ovlivňuje mezinárodní prostředí a ve své podstatě také veškeré aspekty každodenního života ve vybraných zemích. Kolonialismus je podle něj

ostuda samotných Francouzů, která vede pouze k rasismu a zesměšňování práva. Principy kolonialismu připodobňuje k principům nacismu, proti kterému ta samá země tak vehementně bojovala pouze o desetiletí dříve<sup>2</sup>. Role lidí spočívá podle Sartra v boji proti takovému systému, který by měl vést k jeho zániku. Zároveň však na tomto místě varuje, aby se lidé v této snaze nenechali oklamat *neokolonialisty*, tedy jak sám Sartre říká „blázny“, kteří stále věří, že kolonialismus je možné nějakým způsobem reformovat. Reformy však musejí přijít od samotných obyvatel či představitelů dané země, nikoliv zvenčí (Sartre 2001: 19). Neokolonialisté podle Sartra často rozdělují kolonialisty na dobré a špatné – aktuální situaci pak prezentují jako chybu v politice těch špatných kolonialistů, nikoliv chybu kolonialismu jako celku, čímž vytvářejí prostor pro možné reformování konceptu a pokračování ve vyjetých kolejích (Sartre 2001: 9). Sartrův odkaz ke konceptu neokolonialismu tedy můžeme chápat ve smyslu jakési reformace kolonialismu, která zachovává nerovný vztah mezi dvěma subjekty v mezinárodním systému.

Za první dílo, kde je obsáhle prezentován ucelený koncept neokolonialismu, můžeme považovat knihu *Neo-colonialism – The Last Stage of Imperialism* bývalého ghanského prezidenta Kwame Nkrumaha z roku 1965. Tato kniha je dodnes považována za jedno z nejvíce relevantních děl v rámci odborné literatury zabývající se danou problematikou a s jejím obsahem proto pracuje řada dalších autorů, kteří operují s konceptem neokolonialismu. Z ideového hlediska můžeme u této knihy hovořit o určité návaznosti na Vladimira Iljiče Lenina a jeho spis *Imperialismus, nejvyšší stádium kapitalismu*. Vzhledem k prostředí, ze kterého Nkrumah pocházel, není překvapením, že svoji práci

---

<sup>2</sup> Součástí knihy *Colonialism and Neocolonialism* je také Sartrova esej *Colonialism is a System* psaná v roce 1956.

často vztahoval k africkým tématům a svoji teorii aplikoval právě k vývoji a událostem na černém kontinentu.

Nkrumah ve své práci označuje neokolonialismus za finální a dle jeho názoru nejvíce nebezpečnou fázi imperialismu. Kolonialismus považuje za něco, co sice stále determinuje fungování dříve kolonizovaných zemí, nicméně jeho návrat ve své původní podobě chápe v probíhajícím období dekolonizace, kdy většina zainteresovaných zemí již získala nezávislost, za vyloučený. Hlavním prostředkem imperialismu a jeho představitelů se tedy místo kolonialismu stal neokolonialismus (Nkrumah 1965, Introduction: ix).

Podstatu neokolonialismu spatřuje Nkrumah v tom, že státy, kterých se tento jev týká, jsou formálně nezávislé a splňují veškeré atributy mezinárodní suverenity. Jejich ekonomický systém a tudíž také politický systém je však řízen zvenčí. Nkrumah nutně nevyklučuje přítomnost vojsk imperiální mocnosti, avšak považuje ji za extrémní případ, ke kterému dochází poměrně výjimečně. Většinou kontrola ze strany imperiální mocnosti probíhá prostřednictvím ekonomických a měnových prostředků. Stát může být například povinen přijímat výrobky vyráběné „neokolonizujícím“ státem nebo „pouze“ vylučovat určité konkurenční výrobky odjinud. Kontrola nad vládní politikou může být zajištěna například finanční pomocí v oblasti plateb nákladů na provoz státu, poskytováním státních zaměstnanců na pozice, ze kterých ovlivňují, či přímo řídí politiku, nebo nastavením bankovního systému kontrolovaného velmocí a následným dohledem nad danou měnou. Často podle autora dochází k tomu, že země, které určitá území kolonizovaly, jsou i těmi, které zde praktikují

neokolonialismus, avšak nemusí to být pravidlem<sup>3</sup> (Nkrumah 1965, Introduction: ix–x).

Výsledkem neokolonialismu a jeho zásadním problémem je podle Nkrumaha skutečnost, že zahraniční kapitál je v takovýchto případech užíván pro vykořisťování a ne pro rozvoj méně vyvinutých částí světa. Kromě toho, politiky přijímané v rámci neokolonialismu zvětšují propast mezi bohatými a chudými zeměmi světa. Nkrumah jedním dechem dodává, že boj proti neokolonialismu není zaměřen proti výskytu kapitálu ze zemí rozvinutého světa obecně, jde spíše o jeho využití – kapitál pocházející z bohatých zemí nesmí být využíván k tomu, aby se méně rozvinuté země staly ještě chudšími (Nkrumah 1965, Introduction: x).

Na bývalého ghanského prezidenta navazuje ve svém díle *Dějiny kolonizací* francouzský historik Marc Ferro. Ten hovoří o tom, že od určité, blíže nespecifikované fáze, nemají bývalé imperialistické mocnosti zájem kontrolovat své dřívější kolonie „zevnitř“, ale chtějí jim „pomáhat“, aby se rozvíjely. Namísto viditelné přítomnosti cizí moci tak podle Ferra nastoupila vláda neviditelná. Tu chápe jako nadvládu velkých finančních institucí typu Světové banky nebo Mezinárodního měnového fondu. Spíše než k neokolonialismu by se však klonil k termínu neoimperialismus, nebo v reakci na globalizaci hospodářství navrhuje označení nadnárodní imperialismus (Ferro 2007: 439–440).

Kromě toho, že Nkrumah hovoří o neokolonialismu jako o poslední fázi imperialismu, dává tomuto fenoménu další přívlastek – nejhorší fáze imperialismu. Pro ty, co neokolonialismus praktikují, to znamená sílu a vliv bez řádné odpovědnosti, zatímco z pohledu druhé strany se jedná o vykořisťování

---

<sup>3</sup> Jako příklad Nkrumah uvádí území Jižního Vietnamu, které bylo kolonizováno Francií, nicméně do souvislosti s neokolonialismem dává autor tuto zemi ve spojitosti se Spojenými státy americkými (Nkrumah 1965, Introduction: x).

bez náhrady. Během kolonialismu musela imperiální mocnost alespoň vysvětlovat a ospravedlňovat kroky, které podniká v zahraničí. Zároveň se v kolonii mohli spolehnout na to, že v případě nějakého útoku budou ze strany koloniální mocnosti chráněni. S příchodem neokolonialismu ani jedno z těchto dvou tvrzení již neplatí (Nkrumah 1965, Introduction: xi). K tomu, že Nkrumah označuje neokolonialismus za nejhorší fázi imperialismu, napomáhá také jeho rafinovanost. Tu autor spatřuje především v existenci zdánlivé multilaterální pomoci poskytované prostřednictvím mezinárodních organizací, které však fungují díky kapitálu bohatých zemí. Jako příklad podobných organizací uvádí Mezinárodní měnový fond (IMF), Světovou banku (WB), Mezinárodní finanční korporaci (IFC) nebo Mezinárodní rozvojovou asociaci (IDA). Právě tyto organizace často podmiňují půjčky mimo jiné zveřejněním choulostivých ekonomických informací, navrhují zemím plány pro uplatňování politiky nebo chtějí mít nad využitím peněz přinejmenším dohled, čímž se však organizace, respektive země za nimi stojící, odklání od role věřitelů a stávají se spíše hybatelem a nadřazenou mocí<sup>4</sup> (Nkrumah 1965: 242–243).

Základním principem neokolonialismu je kromě důrazu na propojenost hospodářských a finančních systémů také snaha zabránit většímu sjednocení v rámci bývalých koloniálních území. Rozbíjením územní integrity dochází ke vzniku několika malých neživotaschopných jednotek, které musí v důležitých otázkách, jako je obrana nebo vnitrostátní bezpečnost, spoléhat na vnějšího aktéra, kterým se logicky většinou stává bývalá koloniální mocnost<sup>5</sup> (Nkrumah 1965, Introduction: xiii). Celkově však Nkrumah označuje neokoloniální

---

<sup>4</sup> Nkrumah oproti tomu oceňuje rozvojovou pomoc poskytovanou socialistickými zeměmi, zejména Sovětským svazem a Čínou byť, jak sám uznává, celková výše vynakládaných prostředků je ze strany těchto států výrazně nižší než u západních zemí. Za výhodnější pro příjemce ji považuje z toho důvodu, že je rychlá, flexibilní a její úroková míra je nižší (Nkrumah 1965: 243).

<sup>5</sup> Jako poměrně aktuální příklad výše řečeného může posloužit například vojenská pomoc, kterou Francie poskytuje Mali při boji s islámskými radikály.

mechanismy jako velice pestré, prostupující kromě výše zmíněných oblastí také náboženství a ideologickou nebo kulturní sféru. Za instituci šířící nebo alespoň podporující neokolonialismus v rámci kulturní oblasti považuje Hollywood a jeho tvorbu. V náboženské sféře pak považuje za takovýto nástroj evangelismus, především kvůli řadě sekt a misionářů, kteří se v Africe v období po začátku dekolonizace snažili šířit víru (Nkrumah 1965: 239–247).

Jak bylo již zmíněno výše, Kwame Nkrumah označuje neokolonialismus za poslední fázi imperialismu. Tohle označení autor zvolil nejen kvůli jeho rostoucí rafinovanosti v porovnání s předchozími nástroji imperialismu, nýbrž také z toho důvodu, že žádná další fáze imperialismu podle něj nenastane, jelikož bude poražen. Neokolonialismus se tak stane pouze důkazem, že v moderní době není možné vládnout starými koloniálními metodami. Základním stavebním kamenem, který povede k zániku neokolonialismu, má být podle bývalého ghanského prezidenta především jednota a kooperace v rámci afrického kontinentu a také spolupráce se zeměmi z Asie a Latinské Ameriky, tedy se státy, které se s následky kolonialismu již do značné míry vypořádaly (Nkrumah 1965: 253).

Paul Subhadeep v knize *Anxieties, Influences and After: Critical Responses to Postcolonialism and Neocolonialism*, kterou spolu s Kaustavem Bakshim a Samratem Senquptou editují, jako většina ostatních autorů, označuje neokolonialismus za proces bezprostředně navazující na kolonialismus. Podobně jako u kolonialismu je podle něj základním významem tohoto termínu existence určitého nadřazeného subjektu nad jiným, který zásadně ovlivňuje, či dokonce řídí jeho chod. Subhadeep jednoznačně stanovuje časové období, odkdy podle jeho názoru můžeme hovořit o posunu od kolonialismu k neokolonialismu – za přelomový moment označuje úpadek britského imperialismu po druhé světové válce (Subhadeep 2009: 62–63).

Z českých autorů se tématu věnuje například Petr Daněk v kapitole *Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurz rozvoje* publikované ve sborníku *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie*. Neokolonialismus chápe jako určitou formu hospodářské a politické kontroly vyspělých států, institucí, či nadstátních sdružení nad hospodářstvím a společnostmi zemí nerozvinutého světa. Tyto státy jsou sice formálně nezávislé, ale jejich hospodářství a politický systém jsou řízeny zvenčí. Za nejčastější nástroje této kontroly považuje Daněk přítomnost zahraničního průmyslového a finančního kapitálu, čímž jsou zároveň ovlivňovány vnější ekonomické vazby neokoloniálních zemí. Tím, že většinou je s tímto jevem spojena i podpora určitých elit v jednotlivých zemích, má neokolonialismus vliv i na jejich sociální strukturu (Daněk 2000: 47–49).

V duchu definic zmíněných autorů popisují neokolonialismus také odborné slovníky. Oxfordský slovník neokolonialismus charakterizuje jako použití ekonomických, politických, kulturních či jiných tlaků ke kontrole nebo ovlivňování jiných zemí, zejména pak dřívějších držav (Oxford Dictionaries 2015). Slovník Merriam-Webster definuje neokolonialismus jako soubor ekonomických a politických opatření, za pomoci kterých velmoc nepřímo udržuje nebo rozšiřuje svůj vliv nad jinými oblastmi nebo lidmi (Merriam-Webster 2015).

Colin Stoneman a John Suckling ve svém článku *From Apartheid to Neocolonialism?* označují za pochopitelné, že se země, které se v dřívějších koloniích v minulosti angažovaly, snaží udržet svůj vliv v oblastech prostřednictvím jiných prostředků i po dekolonizaci. Přestože by se podle autorů dalo očekávat, že nově nabytá svoboda zemí spolu s možností participace na volném obchodu pro ně musí být bez pochyby lepší než koloniální minulost, která se odehrávala v duchu čistého vykořisťování, realita determinovaná chudobou a strukturální charakteristikou většiny kolonií tomu nenasvědčuje.

Tento neokoloniální vztah je podle autorů daný několika důvody. V první řadě autoři uvádějí, že země zůstaly, stejně jako během kolonialismu, především levným zdrojem komodit pro velmoci. Dále zmiňují skutečnost, že státy jsou nuceny operovat v systému, který je nastaven výhodně pro několik nejbohatších zemí světa, ale zcela nevýhodně pro chudší státy. Poslední stěžejní příčinou daného stavu je činnost mezinárodních organizací, nebo jak autoři říkají „organizací vyvinutých kapitalistických velmocí“ (Stoneman – Suckling 1987: 516–517).

Podle Margaret Hansonové a Jamese J. Hentze můžeme největší vlnu neokolonialismu sledovat v průběhu 80. a na začátku 90. let minulého století, tedy v době, kdy se mantrou v mezinárodním systému stal neoliberalismus. Hlavní vliv při tom měly mezinárodní organizace, jejichž prostřednictvím byl ovlivňován chod v určitých zemích. Živnou půdou pro takové jednání byl mezinárodně prosazovaný konsensus volající po vyrovnaných státních rozpočtech, směnitelnosti národních měn, exportně orientovaných ekonomikách a privatizaci. Toto prostředí bylo ideální pro možné ovlivňování určitých aktérů zvenčí (Hanson – Hentz 1999: 479–480). V rámci diskurzu se také můžeme setkat s několika texty, které ve stejném období hovoří o jakési „amerikanizaci“<sup>6</sup> neokolonialismu. Mezi nejznámější autory zabývající se touto problematikou patří například Noam Chomsky.

## **2.2 Rozvojová spolupráce**

Na začátku této podkapitoly považuji za nutné definovat samotný koncept rozvoje a krátce charakterizovat jeho vývoj. Základní myšlenkou rozvoje je snaha

---

<sup>6</sup> Tímto pojmem autoři zdůrazňují stále rostoucí roli Spojených států v oblasti neokolonialismu, který tato velmoc praktikuje zejména prostřednictvím tzv. brettonwoodských institucí.

bohatých, rozvinutých zemí pomoci těm chudším, tzv. rozvojovým. V tomto duchu se tedy nesou první, velice obecné definice rozvoje, které jej charakterizují jako změnu k lepšímu či určitý pokrok. Co se týče definování konceptu rozvoje, je nutné říci, že existuje nespočet různých definic a snaha o vytvoření univerzálně uznávané definice nebyla a pravděpodobně ani nebude úspěšná. Pro účely této práce proto postačí pro ilustraci uvést definici Jana Nederveena Pieterse, který definuje rozvoj jako určitou organizovanou intervenci do kolektivních záležitostí podle standardů zlepšení. Ono zlepšení a jaký druh intervence je vhodný, se podle Pieterse přirozeně mění podle společenské třídy, kulturně-historického kontextu a mocenských vztahů (Pieterse 2001: 3).

V návaznosti na teorie rozvoje a snahy bohatých zemí pomáhat těm chudším se začaly vytvářet rozvojové teorie, které měly popsat univerzální postup, jakým mají bohaté státy postupovat při snaze pomoci těm méně rozvinutým. Pieterse ve své práci uvádí tyto základní perspektivy, kterými bylo nahlíženo na rozvoj. Ve 40. letech 20. století podle něj byla v popředí rozvojová ekonomie, která měla za cíl ekonomický růst a industrializaci. O desetiletí později byla nahrazena modernizační teorií, která se zaměřovala především na ekonomický růst spolu s politickou a sociální modernizací. V 60. letech hrála podle autora prim teorie závislosti, jež byla v dalším desetiletí nahrazena alternativním rozvojem<sup>7</sup>. V následující dekádě stál v centru neoliberalismus následovaný teorií lidského rozvoje. Vývoj těchto teorií vyvrcholil v 90. letech, kdy se rozšířil tzv. postrozvoj, který se vyznačuje odporem vůči těmto univerzálně platným teoriím a klade důraz především na pochopení konkrétního kontextu a zapojení místních

---

<sup>7</sup> Tento termín používá Pieterse z toho důvodu, že poprvé začal být v otázce rozvojových strategií výrazněji probírán lidský rozvoj, což v té době představovalo určitou alternativu k dosavadnímu diskurzu (Pieterse 2001: 8).

obyvatel do rozhodování a plánování (Pieterse 2001: 7). Lze říci, že tento přístup převládá v rozvojovém diskurzu dodnes.

V rámci terminologie je třeba rozlišovat mezi rozvojovou pomocí, nebo jak se nyní v diskurzu spíše užívá, rozvojovou spoluprací, a humanitární pomocí, jelikož tyto pojmy bývají někdy zaměňovány. Humanitární pomoc je považována za sektor oficiální rozvojové pomoci (ODA), který se zaměřuje především na záchranu životů, zmírnění utrpení a udržování a chránění lidské důstojnosti v průběhu a v důsledcích mimořádných situací. Zahrnuje především předcházení katastrofám a připravenost, zmírnění následků katastrof, rekonstrukční procesy a jejich koordinaci, ochranu a podpůrné služby, potravinovou pomoc a další (Walmsley 2010).

V samotné podstatě základních definic je humanitární pomoc charakterizována svoji neutralitou a nestranností, zatímco rozvojová spolupráce jako taková může být určitým způsobem podmiňována. Dále se humanitární pomoc od ostatních sektorů ODA liší v časovém intervalu – na humanitární pomoc je tradičně nahlíženo jako na krátkodobou výpomoc, zatímco ostatní sektory jsou chápány jako dlouhodobé. Celkem pochopitelně vykazují náklady vynaložené na humanitární sektor nejvyšší fluktuaci<sup>8</sup>, jelikož bezprostředně reflektují výskyt náhlých mimořádných událostí nebo jejich nečekané prodloužení (Walmsley 2010).

Jedním z klíčových dokumentů z hlediska poskytování rozvojové pomoci je Monterreyský konsensus z roku 2002, tedy dohoda, která ztělesňuje závěry přijaté na konferenci konané v tomto mexickém městě na téma financování rozvoje. V této dohodě je mimo jiné uvedeno, že rozvojové země primárně mají

---

<sup>8</sup> Například během prvního desetiletí 21. století se podíl sektoru humanitární pomoci v rámci ODA pohyboval na nejnižší hodnotě v roce 2001, kdy tvořil 7,5 %. Naproti tomu nejvyšší hodnoty dosáhl v roce 2005, konkrétně 10,2 % (Walmsley 2010).

samy odpovědnost za svůj ekonomický a sociální rozvoj – dárci rozvojové pomoci by tedy měli respektovat a podporovat národní strategie vycházející od recipientů (Monterrey Consensus 2003: odst. 6). Zároveň se v této dohodě země zavazují k podpoře míru, práva, rovnosti, demokracie, možnosti participace, transparentnosti či odpovědnosti, tedy obecně principů tzv. dobrého vládnutí (Monterrey Consensus 2003: odst. 9). V návaznosti na to lze říci, že v praxi se uplatňuje systém, ve kterém je rozvojová pomoc přednostně poskytována zemím, které tyto principy dodržují (Monterrey Consensus 2003: odst. 11).

V rámci rozvojové spolupráce můžeme považovat za klíčovou činnost mezinárodní organizace OECD, především pak jejího Výboru pro rozvojovou spolupráci (DAC), který funguje od samotného založení organizace. Tento výbor má za úkol zajistit politiku rozvojové spolupráce členských zemí s cílem podpořit sociálně-ekonomický rozvoj v méně rozvinutých oblastech světa. Oficiální rozvojovou pomoc definuje tato organizace jako transfery, které jsou poskytovány rozvojovým zemím, teritoriím a multilaterálním rozvojovým organizacím prostřednictvím oficiálních míst, jako je stát, místní vláda nebo výkonné orgány. Zároveň musí být tyto transfery poskytovány s cílem podpořit hospodářský rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích, být koncesionální a obsahovat grantovou složku ve výši minimálně 25 % (OECD 2008).

Zároveň se členské země DAC/OECD v zájmu přesnějšího definování oficiální rozvojové pomoci a zabránění jejího subjektivního interpretování shodly na potřebě konkrétnějšího vymezení vůči několika jevům. Jako ODA nemůžeme podle tohoto vymezení chápat vojenskou pomoc – ta je charakterizována jako dodávání vojenských materiálů a služeb nebo odpouštění dluhů vzniklých pro vojenské účely. Na druhou stranu, náklady vynaložené na použití armádních sil donora za účelem poskytnutí humanitární pomoci nebo rozvojových služeb lze podle tohoto vymezení chápat jako ODA (OECD 2008).

Další téma, vůči kterému se členské země DAC/OECD při definování ODA vymezují, je peacekeeping. Náklady na vynucovací aspekty peacekeepingu nelze vykázat jako oficiální rozvojovou asistenci. Nicméně do ODA lze zařadit čisté oboustranné náklady<sup>9</sup> směřující od dárců pro zajištění aktivit v rámci akcí OSN nebo pro operace, které byly touto organizací schválené. Do výčtu sfér, ve kterých se podobný charakter operací může odehrávat, patří lidská práva, monitoring voleb, rehabilitace demobilizovaných vojáků, obnova národní infrastruktury, monitoring a školení administrativy včetně celních a policejních důstojníků, poradenství v oblasti hospodářské stabilizace, likvidace zbraní a odminování území. Podobné aktivity uskutečňované za účelem rozvoje mimo záštitu OSN lze považovat za ODA pouze v případě, nejsou-li proti zásadám peacekeepingu (OECD 2008).

Výdaje použité na vzdělávání a trénink policejních složek lze vykázat jako ODA, pokud tato odborná příprava není spojená s paramilitárními akcemi jako jsou například protipovstalecké operace nebo shromažďování informací o terorismu. Dodání policejních služeb ze strany donora pro účel kontroly občanské neposlušnosti rovněž nelze vykázat jako oficiální rozvojovou asistenci. Naproti tomu jako ODA můžeme chápat asistenci uprchlíkům v rozvojových zemích. Stejně tak lze jako ODA vykázat dočasnou asistenci uprchlíkům přímo na území donorů a to během prvních dvanácti měsíců jejich pobytu. Vykazatelné jsou rovněž náklady spojené s jejich případnou repatriací (OECD 2008).

V oblasti jaderné energie považují členské země DAC/OECD za oficiální rozvojovou pomoc výdaje spojené s jejím mírovým využitím, jako je například výstavba jaderných elektráren, oblasti jaderné bezpečnosti nebo lékařské využití

---

<sup>9</sup> Čistými bilaterálními náklady se rozumí dodatečné náklady vynaložené na přiřazování pracovníků ke zmíněným činnostem, náklady na jejich činnost na domácím území a jakákoliv kompenzace ze strany OSN (OECD 2008).

radioizotopů. Ve sféře výzkumu lze jako ODA chápat pouze výzkum zaměřen přímo a primárně na relevantní problémy rozvojových zemích. Jako příklad je uváděn výzkum tropických nemocí nebo plodin určených pro zlepšení životních podmínek v rozvojových zemích. Stejně tak může být tento druh výzkumu vykázán jako ODA, je-li vykonáván na území donora. Aktivity spojené s bojem proti terorismu nemohou být součástí ODA, jelikož terorismus představuje v obecném měřítku stejnou hrozbu jak pro donora, tak pro příjemce pomoci (OECD 2008).

Poslední oblastí, ke které se členské země OECD při přesnější definici oficiální rozvojové asistence explicitně vyjadřují, je sféra sociální a kulturní. Podpora muzeí, knihoven, uměleckých škol nebo sportovních zařízení se počítá jako součást ODA, zatímco sponzorování koncertních turné či cestovní výdaje sportovců jako ODA chápat nelze. Rovněž za součást ODA nelze považovat kulturní programy konané v rozvojových zemích, jejichž hlavním cílem je podporovat kulturu nebo hodnoty dárce (OECD 2008).

Postup zemí DAC/OECD při poskytování rozvojové pomoci do značné míry vychází z Washingtonského, respektive postwashingtonského konsensu. Washingtonský konsensus je označení pro skupinu deseti bodů, které měly začít plnit země, jež dostávaly ekonomickou pomoc prostřednictvím brettonwoodských institucí. Časem se tento postup s nastupující vlnou liberalismu začal aplikovat jako určité podmiňování rozvojové spolupráce ze strany donorů. Washingtonský konsensus vyžadoval po státech plnění následujících podmínek: udržovat deficity státních rozpočtů tak nízké, aby mohly být financovány bez inflační daně; přesměrovat veřejné výdaje k dříve opomíjeným oblastem s vysokou ekonomickou návratností; provést daňovou reformu – rozšířit daňový základ a snížit mezní daňové sazby; finanční liberalizaci – zajistit tržně určované úrokové sazby; provést liberalizaci obchodu;

zvýšit podíl zahraničních investic prostřednictvím odstranění bariér; zajistit privatizaci státních podniků; zrušit regulace, které brání vstupu nových firem nebo omezují konkurenci; zajistit ochranu vlastnických práv a zredukovat roli státu (WHO 2015b).

Postwashingtonský konsensus reagoval na kritiku toho Washingtonského a částečně se proto modifikovaly základní cíle. Zatímco perspektivou Washingtonského konsensu byl považován za hlavní prioritu rozvoje především ekonomický růst, jeho „následovník“ cílí zejména na udržitelný, egalitářský a demokratický rozvoj. Postwashingtonský konsensus je také více zaměřen na ochranu a podporu chudých – v tomto duchu se daleko více snaží podporovat sociální výdaje, vzdělání a zdravotnictví<sup>10</sup> (WHO 2015a).

Zpráva Rozvojového programu OSN (UNDP) ze září 2011 kvituje nárůst, ke kterému došlo v uplynulém desetiletí v celkové hodnotě oficiální rozvojové pomoci. Velikou zásluhu při tom přisuzují mezinárodní pozornosti a úsilí věnovanému Rozvojovým cílům tisíciletí. Mileniová deklarace OSN totiž explicitně uznala roli ODA v rámci rozvojového procesu a zároveň zavázala industrializované země ke snaze vynakládat větší prostředky na rozvojovou pomoc. Tento nárůst byl podle UNDP potřeba především s ohledem na výrazný pokles rozvojové pomoci vykázaný během 90. let 20. století. Z tohoto pohledu klíčová organizace DAC/OECD se tak v roce 2010 dostala v celkové hodnotě finančních toků od svých členů na historické maximum čítající téměř 129 miliard dolarů. Vezmeme-li v potaz hodnotu z roku 2000 převedenou na stejnou výši cen – necelých 54 miliard dolarů, můžeme hovořit o více než dvojnásobném nárůstu objemu rozvojové pomoci. Nicméně přehnané nadšení z těchto čísel by

---

<sup>10</sup> Postwashingtonský konsensus je však, stejně jako Washingtonský konsensus, čistě konstruktem západních mocností vycházejícím z hodnot a perspektivy těchto zemí. Nemůže se tak reálně vyhnout určité formě etnocentrismu.

bylo poměrně zavádějící – jak uvádí UNDP, pokud bychom měřili výši rozvojové pomoci jako podíl z výše hrubého národního důchodu, viděli bychom pouze nepatrný nárůst. Demonstrováno na statistikách – v roce 1995 vydaly země DAC/OECD na oficiální rozvojovou pomoc 0,26 %, v roce 2010 0,32 % (UNDP 2011: 146–147).

Nárůst celkové výše rozvojové pomoci není dán pouze nárůstem příspěvků ze strany zemí DAC/OECD. Ve stejném časovém období, tedy v první dekádě tohoto století, došlo také k výraznému nárůstu pomoci přicházející z ostatních zemí ležících mimo tuto organizaci<sup>11</sup>. Tento jev souvisí především s fenoménem jiho-jihního partnerství, které získalo na významu v souvislosti s rapidním ekonomickým růstem v řadě dříve rozvojových zemí a jejich rostoucím vlivem v mezinárodním systému. Celková hodnota této spolupráce se vzhledem k jejímu charakteru těžko odhaduje, UNDP v roce 2008 hovoří o částce pohybující se kolem 15 miliard dolarů. Mezi země, které vydaly největší finanční prostředky v témže roce, patřila Čína, Saudská Arábie, Venezuela a Indie. První tři zmíněné země dokonce finančně tvořily okolo 75 % celkové rozvojové spolupráce uskutečněné v rámci jiho-jihní spolupráce (UNDP 2011: 147–148).

Poskytování rozvojové pomoci ze strany nových donorů s sebou přineslo řadu změn v uplatňování rozvojové pomoci v porovnání se skupinou těch tradičních poskytovatelů. Problematická z pohledu regulí DAC/OECD je především skutečnost, že noví donoři vnímají rozvojovou politiku jako integrální součást zahraniční a ekonomické politiky. Právě tato kolize zahraničně-politických a rozvojových zájmů je předmětem silné kritiky ze strany tradičních donorů

---

<sup>11</sup> Tyto země bývají v odborné literatuře označovány jako „emerging donors“. V českém jazyce se často užívají termíny „noví donoři“ nebo „nastupující donoři“.

(Lengauer 2011: 37–38)<sup>12</sup>. Další palčivou otázkou při pohledu na postup nových donorů perspektivou norem DAC/OECD je transparentnost. Nastupující donoři poskytují údaje o výši vynaložených prostředků na rozvoj spíše ojediněle a nepravidelně. Zároveň u těchto států neexistuje unifikovaná metodika toho, co je do rozvojové pomoci započítáváno, proto lze jimi zveřejněné částky označit spíše za orientační (Piknerová 2013: 119–120).

### 2.3 Stanovení definičních znaků

V této podkapitole stanovím na základě předchozích definic a charakteristik neokolonialismu a rozvojové spolupráce několik definičních znaků, které budu v následujících částech práce aplikovat na čínské chování ve vybraných dvou zemích. Tyto nosné body práce poslouží jako prostředek k rozhodnutí, zda čínské chování v těchto státech Latinské Ameriky naplňuje spíše znaky neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce.

Jako první znak, na základě kterého lze rozlišit neokolonialismus od rozvojové spolupráce, definuji *vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta*. Definice a charakteristiky neokolonialismu v podstatě odpovídají onomu vměšování se do vnitřních záležitostí, jelikož neokolonialismus je označován jako „řízení zvenčí“ nebo jakási „kontrola nad cizím územím“ založená na nerovném vztahu dvou subjektů. Sartrovo explicitní vybízení francouzských představitelů k odpoutání se od zámořských držav lze interpretovat jako určitou „výzvu k nevměšování“, kterou sám autor utvrzoval výraznou podporou osvobozeneckých hnutí v samotných koloniích. Stejně tak Sartrovo naléhání ohledně charakteru reforem – zejména jeho důraz na to, že reformy musejí

---

<sup>12</sup> Toto neoddělování zahraniční politiky a ekonomických zájmů od rozvojové pomoci je kritizováno také u Spojených států amerických, které patří do skupiny tradičních donorů (Piknerová 2013: 120)

vycházet od samotných obyvatel nebo představitelů dané země a nikoliv zvenčí, je jednoznačný apel k nevměšování ostatních do vnitřních záležitostí.

S ohledem na teorii definovanou na základě práce Kwame Nkrumaha v části pojednávající o neokolonialismu je třeba zdůraznit, že zmíněné vměšování se nemusí být uskutečňováno samotným státním aparátem, ale rovněž prostřednictvím různých mezinárodních organizací nebo obchodních koncernů.

Naproti tomu rozvojová spolupráce, tak jak ji vnímá klíčový výbor DAC/OECD ve spolupráci s OSN, je založena na uznání a podpoře národních strategií a na rovném, partnerském vztahu mezi donorem a příjemcem pomoci. Ostatně samotná změna v terminologickém diskurzu z rozvojové pomoci na rozvojovou spolupráci značí posun k více egalitářskému přístupu, ve kterém je rozvojová země vnímána jako plnohodnotný partner. Rovněž tak podporu zapojení místních představitelů do rozhodování a plánování rozvoje, jak o ní ve své práci hovoří Pieterse, je možné interpretovat jako snahu zabránit vměšování vnějších aktérů. Na tomto základě tedy považuji za možné označit vměšování donora do vnitřních záležitostí příjemce pomoci za projev neokolonialismu<sup>13</sup>. V opačném případě, tedy při nezasahování do vnitřních záležitostí, lze hovořit o ukazateli, který splňuje kritéria rozvojové spolupráce.

Druhý nosný bod této práce bude definován jako *podpora principů dobrého vládnutí ze strany donora*. Jak jsem uvedl v předchozí podkapitole, na základě Monterreyského konsensu se donoři dohodli na podpoře principů dobrého vládnutí. Explicitně je pod tímto konceptem ve zmíněném dokumentu uvedena podpora demokracie, práva, rovnosti, odpovědnosti, transparentnosti, participace občanů a jejich angažovanosti (Monterrey Consensus 1993: odst. 9).

---

<sup>13</sup> Vzhledem k tomu, že je v tomto ohledu poměrně obtížné určit hranice toho, co je a co není vměšování do vnitřních záležitostí, budu v této otázce klást zvýšený důraz na zdůvodnění jednotlivých tvrzení.

Na základě dodržování těchto principů pak v praxi často dochází k rozhodování o udělení oficiální rozvojové pomoci. Naproti tomu v charakteristikách neokolonialismu přirozeně nenajdeme nic, co by hovořilo o podpoře výše probíraných principů. V rámci neokolonialismu jsou tendence donora stát de facto ovládat a řídit v podstatě bez ohledu na charakter režimu, který v dané zemi panuje – důležité je, aby byl spřátelený nebo „poslušný“. Nadto samotná politika neokolonialismu ve své podstatě nesplňuje principy dobrého vládnutí a je s nimi v ostrém kontrastu. Z toho důvodu budu v následujících částech práce považovat podporu principů dobrého vládnutí za rys korespondující s rozvojovou spoluprací, naproti tomu lhostejnost vůči tomuto konceptu, či dokonce jeho porušování jako znak neokolonialismu.

Třetím definičním bodem, podle kterého budu posuzovat čínské angažmá v Chile a v Mexiku a určovat, zda se jedná spíše o neokolonialismus nebo rozvojovou spolupráci je *oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky donora*. Země DAC/OECD, jak již bylo výše uvedeno, kritizují, když se rozvojová spolupráce prolíná se zahraniční nebo ekonomickou politikou donora. Rozvojovou politiku považují za samostatnou sféru, která by měla být řízena jedním konkrétním subjektem ať už v podobě samostatného ministerstva nebo agentury. Kvůli výše zmíněnému lze tedy oddělení těchto sfér a jejich vzájemné nepronikání označit za rys rozvojové spolupráce a také s ním budu v dalších částech této diplomové práce v tomto duchu pracovat.

Překrývání rozvojové politiky se zahraničně-politickými nebo ekonomickými zájmy vede spíše k prosazování vlastních zájmů než k rozvoji samotnému. Takovýto druh „rozvoje“ koresponduje s politikou vykořisťování nebo využívání zemí, která prostupuje drtivou většinou definic neokolonialismu, včetně těch od Kwame Nkrumaha nebo Jean-Paula Sartra. Z toho důvodu budu v dalších

částech práce považovat neoddělování rozvojové politiky od té zahraniční nebo ekonomické za rys, který splňuje atributy neokolonialismu.

Dalším bodem, jehož perspektivou budu analyzovat čínské angažmá ve vybraných zemích Latinské Ameriky, je *podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora*. Jak bylo v práci zmíněno, Monterreyským konsensem konaným pod záštitou OSN se země v otázce rozvoje zavázaly mimo jiné k tomu, že budou klást důraz na angažovanost a participaci v rámci uplatňování politiky dobrého vládnutí. Tyto aspekty rozvoje lze označit za vyústění postrozvoje, který jako takový odmítnul tzv. velké rozvojové teorie snažící se nalézt univerzálně platné vzorce postupu donorů a zdůrazňoval důležitost pochopení konkrétního kontextu ruku v ruce se zapojením místních obyvatel a představitelů. Rovněž v rámci postwashingtonského konsensu lze vysledovat tendence podporující participaci a angažovanost místních obyvatel. Interpretovat tak lze snahu o udržitelný, egalitářský a demokratický rozvoj, jehož přirozenou součástí je rovná možnost participace pro všechny obyvatele daného státu. V tomto duchu je poté uplatňována politika ochrany a podpory těch skupin obyvatel, které mají v nějakém ohledu nerovné podmínky.

Na druhou stranu, v rámci uplatňování neokoloniálních praktik, řečeno Nkrumahovou terminologií – imperiální mocnost neřeší, zda má místní obyvatelstvo možnost participace a angažovanosti. Stejně jako ostatní charakteristické rysy dobrého vládnutí je i tento výrazně marginalizován. Základním cílem mocnosti je pouhý profit z nerovné spolupráce s vykořisťovanou zemí, nikoliv podpora místních občanů a jejich znevýhodněných skupin. Naopak neokoloniální politika je mnohdy v ostrém kontrastu se zmíněnou podporou místních obyvatel – to zejména v případech, kdy jsou právě na úkor místních obyvatel případně lokálních firem v dané zemi upřednostňovány firmy sídlící na území imperiální velmoci nebo zaměstnanci

odtud pocházející. Právě z výše zmíněných důvodů budu tedy pro účely této práce považovat podporu participace a angažovanosti místních obyvatel za znak rozvojové spolupráce. Opačný případ budu označovat jako rys neokolonialismu.

Posledním, pátým posuzovaným znakem, na základě kterého budu hodnotit charakter čínské politiky ve dvou případových studiích, bude *závislost recipienta na donorovi*. V rámci politik uplatňovaných v současném rozvoji je v duchu postwashingtonského konsensu kladen důraz na udržitelný, egalitářský a demokratický rozvoj. Monterreyský konsensus zase při snaze o explicitní popis principů dobrého vládnutí hovoří o politice odpovědnosti. Tuto odpovědnost, stejně jako rozvoj v demokratickém a rovnostářském duchu můžeme interpretovat jako snahu o vyváženou spolupráci, která příjemce pomoci nepoškodí tím, že na ni bude existenčně závislý. V dlouhodobém horizontu by takováto politika byla, především z pohledu recipienta, naprosto neudržitelná.

Naproti tomu při interpretování neokolonialismu a jeho charakteristik můžeme hovořit o tom, že právě závislost recipienta je jedním z cílů imperiální mocnosti. Právě z důvodu závislosti jsou nuceny státy fungovat v těchto nerovných vztazích dvou státních subjektů a nechat se ovlivňovat, či dokonce řídit zvenčí. Ostatně samotné teorie závislosti, tedy jakýsi základ, na kterém je vybudován koncept neokolonialismu, hovoří o jakési formě závislosti. Imperiální mocnosti – jádro světového systému, využívají svoji moc k udržení a prohloubení těchto vztahů závislosti, jež jim zajišťují přísun zdrojů. Z těchto důvodů budu při posuzování čínské politiky chápat závislost recipienta na donorovi jako projev neokolonialismu. V opačném případě budu hovořit jako o znaku korespondujícím s rysy rozvojové spolupráce.

### 3 ČÍNA V LATINSKÉ AMERICE

#### 3.1 Obecné charakteristiky čínské rozvojové politiky<sup>14</sup>

O zrodu čínské rozvojové politiky můžeme hovořit v období po druhé světové válce, konkrétně od počátku 50. let. Důležitým milníkem, který určil rámec poskytování rozvojové pomoci, se stala Bandungská konference z roku 1955. Na této konferenci se sešli zástupci 29 asijských a afrických zemí, kteří chtěli navázat vzájemnou spolupráci, předávat si zkušenosti v období dekolonizace a řešit svoje postavení v bipolárním světě. Čína se na základě své dohody o charakteru vzájemných vztahů, který uzavřela s Indií o rok dříve, snažila úspěšně aplikovat tento vzorec také při tvorbě výstupů Bandungské konference (Dent 2011: 5–6).

Zmíněným výstupem Bandungské konference je tzv. deset bandungských zásad, které rozšiřovaly charakter pěti bodů, jež měly determinovat vzájemný vztah Číny a Indie. Panča šíla, jak se těchto pět zásad souhrnně označuje, hlásá: 1. vzájemný respekt k teritoriální integritě, 2. vzájemné neútočení, 3. nezasahování do vnitřních záležitostí, 4. rovnost a oboustrannou výhodnost kooperace, 5. mírovou koexistenci. Panča šíla nebo její „rozšířená verze“ v podobě deseti bandungských zásad tvořila základ pro chování Číny při poskytování rozvojové pomoci v podstatě po celé období studené války (Brautigam 2009: 29–30).

V roce 1964 byl poměrně obecný koncept panča šíly přenesen tehdejším čínským premiérem Čou En-lajem do konkrétnějších osmi pravidel, jimiž se měla čínská rozvojová politika řídit. Tyto principy jsou definovány následovně: 1. zajištění rovnosti a oboustranné výhodnosti kooperace jak na straně donora, tak na straně příjemce, 2. nezasahování do vnitřních záležitostí recipienta a respekt

---

<sup>14</sup> Pojem rozvojová politika používám v tomto kontextu s neutrální konotací, jejímž úkolem není sdělit, že se jedná o rozvojovou spolupráci tak, jak pracuji s tímto konceptem v této práci.

k jeho státní suverenitě odražený v nepodmiňování pomoci, 3. poskytování bezúročných nebo nízkourokových půjček, 4. podpora soběstačnosti recipienta jako hlavní cíl poskytování rozvojové pomoci, 5. podpora takových projektů, které příjemci zajistí rychlé ekonomické zisky a umožní mu akumulaci kapitálu, 6. rozvojové projekty jsou prováděné za pomoci kvalitního čínského vybavení, 7. zajištění technologické asistence a odborného školení místních zaměstnanců a 8. čínští občané implementující rozvojové projekty budou v daných zemích projevovat respekt k lokálním specifikám a životnímu stylu. Těchto osm principů prostupuje čínskou rozvojovou politikou dodnes (Lengauer 2011: 37–38).

Na základě výše definovaných principů je udělována rozvojová pomoc prostřednictvím tří možných finančních platforem. Tou první je grant, kterým je financováno zejména budování nemocnic, škol a dalších projektů v rámci malých a středně velkých programů v oblasti sociální sféry. Zároveň jsou grantovým způsobem pokrývány prostředky nutné na technickou spolupráci a humanitární pomoc. Druhým způsobem financování jsou bezúročné půjčky. Ty jsou využívány především na výstavbu veřejných zařízení a na projekty zajišťující zlepšení životního standardu obyvatel. Jejich splatné období je v obvyklých případech dvacet let. Poslední finanční platformou, na základě které je udělována čínská rozvojová pomoc, jsou koncesionální půjčky. Jejich prostřednictvím jsou financovány velké a středně velké infrastrukturní programy a projekty generující ekonomické a sociální benefity pro příjemce. Úroková míra se zde tradičně pohybuje mezi 2-3 %, splatné období činí 15-20 let (Lengauer 2011: 38–39).

Na výše uvedených základech vybudovala Čína poměrně svébytně svoji rozvojovou politiku, která se v mnoha ohledech liší od rozvojové politiky prosazované tradičními donory. Podle Deborah Brautigamové se v čínském konceptu odráží skutečnost, že samotná Čína byla a stále je příjemcem zahraniční rozvojové spolupráce, a tudíž má v této problematice zkušenosti

z obou stran procesu. To je dle jejího názoru možné vidět například v oblastech infrastruktury, výrobní sféry nebo při udělování vysokoškolských stipendií, na které klade Čína v rámci své rozvojové politiky veliký důraz. Zároveň pro rozvojové země představuje Čína reálný důkaz toho, že je možné nastartovat ekonomický růst a snížit chudobu – tato vlastní zkušenost v oblasti rozvoje je jedním z hlavních důvodů, proč se u těchto států těší veliké autoritě (Brautigam 2009: 11–12).

Za samotným vznikem svébytného zahraničně-rozvojového přístupu lze hledat několik základních motivů. Jako první z nich je možné označit sledování čínských partikulárních ekonomických zájmů v souvislosti s rostoucí poptávkou Číny po nerostných surovinách a rozšířením a následnou diversifikací trhů. Za logické vyústění tohoto přístupu lze označit budování infrastrukturních projektů, které usnadňují a urychlují obchod. Druhým základním motivem je snaha o vytvoření strategického politického partnerství s novými nezávislými zeměmi. Tento aspekt souvisí s tzv. politikou jedné Číny<sup>15</sup>, která dodnes prostupuje její zahraniční politiku a má za cíl mezinárodní izolaci Tchaj-wanu. V průběhu 70. let můžeme v tomto ohledu vysledovat markantní snahu o navázání vazeb se zeměmi, které doposud neměly uzavřené diplomatické styky s Tchaj-wanem. Následně se ČLR snažila navazovat diplomatické styky se státy, které do té doby uznávaly Tchaj-wan a dále rozšiřovat svůj vliv na mezinárodním poli (Brautigam 2008: 206–211).

Jako další důležitý motiv můžeme chápat určité snahy o rozšíření čínských kulturních hodnot. V tomto duchu můžeme interpretovat zakládání konfuciánských center mimo území ČLR nebo zdůrazňování ideologické

---

<sup>15</sup> Politikou jedné Číny (*One China Policy*) se označuje diplomatický postup Čínské lidové republiky, který zavazoval ostatní státy, které navázaly diplomatické styky s ČLR k tomu, aby uznávaly „pouze jednu Čínu“ – jinými slovy nenavazovaly diplomatické styky s Tchaj-wanem.

odlišnosti od Sovětského svazu. Právě definitivní odklon Číny od SSSR ji nutil hledat nové spolehlivé partnery v rámci světa. Hlavním středem pozornosti se tedy staly země tzv. Třetího světa. Pro ty Čína naopak představovala alternativní přístup k rozvoji vedle politik tehdejších supervelmocí USA a SSSR (Piknerová 2013: 125–126).

V době po studené válce začala čínská rozvojová politika, v souvislosti s výrazným ekonomickým růstem země, nabírat na objemu. Pro její svébytný postup, který je v kontrastu s Washingtonským konsensem praktikovaným tradičními donory, se vžil termín Pekingský konsensus<sup>16</sup>. Hlavními znaky tohoto postupu je neustálé prosazování politiky jedné Číny, kterým ČLR podmiňuje poskytování svých prostředků (Taylor 2011: 10–11). Právě v oblasti Latinské Ameriky je tato otázka poměrně aktuální, neboť se zde nachází téměř polovina všech států, co uznávají Tchaj-wan a udržují s ním oficiální diplomatické styky.

Dalším znakem je časté využívání a upřednostňování vlastních firem a dělníků při různých rozvojových projektech, kterému se tradiční donoři snaží vyhýbat. Poslední základní charakteristikou determinující Pekingský konsensus je nepodmiňování rozvojové spolupráce různými makroekonomickými kritérii, které vede k poskytování levných a rychlých peněz (Piknerová 2013: 135–137).

Nejdůležitějším orgánem v otázce přijímání rozhodnutí ohledně rozvojové politiky je Státní rada. Ta stanovuje základní rozpočet určený na rozvojovou politiku a zároveň rozhoduje o všech projektech, které finančně převyšují jí určenou hranici. Hierarchicky pod Státní radou se nacházejí tři ministerstva, do jejichž agendy rozvojová politika proniká. Jedná se o ministerstvo obchodu, ministerstvo financí a ministerstvo zahraničí. Ministerstvo financí zajišťuje

---

<sup>16</sup> Poprvé použil termín Pekingský konsensus Joshua C. Ramo, od kterého jej převzali další autoři (Piknerová 2013: 135).

zejména přidělování prostředků pro multilaterální organizace. Ministerstvo obchodu se zabývá zejména bilaterální spoluprací – konkrétně grantovou politikou, bezúročnými půjčkami a spoluprací na koncesionálních půjčkách. Ministerstvo zahraničí se pohybuje v obdobných mantinelech jako v ostatních státech s výjimkou výše vyčleněných sfér. V určitých otázkách mohou do fungování rozvojové politiky částečně zasahovat také jiná ministerstva – jako příklad může posloužit ministerstvo zdravotnictví a vzdělání, které se podílí na zajištění technické podpory a školeného personálu. Specifickou roli v čínské rozvojové politice hraje také státem řízená banka Exim Bank (Lengauer 2011: 39–40).

### **3.2 Počátky čínského angažmá v Latinské Americe**

Počátky významnějších čínských kontaktů se státy v oblasti Latinské Ameriky můžeme v rámci 20. století datovat do počátku 60. let, kdy začala Čína více spolupracovat s Kubou.<sup>17</sup> Nicméně právě na poměrně rychlém ochladnutí vztahů s kubánským režimem a následném navázání bližších vztahů s dalšími, v tomto případě již pravicovými diktaturami vyznačujícími se antikomunistickým přístupem, lze demonstrovat neideologický nebo apolitický základ vztahů mezi Čínou a státy Latinské Ameriky. Tento přístup pochopitelně nelze vysvětlit čínským souhlasem s pravicovými režimy nebo jakousi ideologickou rozpolceností. Označit jej můžeme za ryze pragmatický – ideologie nehrála žádnou roli, pokud zde byla možnost politických nebo ekonomických zisků. Tento přístup byl do značné míry dán geografickou vzdáleností latinskoamerických zemí. Jednu z mála výjimek, kdy do vzájemných vztahů byla

---

<sup>17</sup> První styky mezi Čínou a zeměmi Latinské Ameriky lze datovat do poloviny 16. století, kdy mezi zmíněnými aktéry fungovala námořní trasa. Čínští obchodníci do Latinské Ameriky vozili hedvábí, porcelán nebo například koření a zpět si vozili stříbro nebo tabák zejména z oblasti dnešního Mexika a Peru (Yongtao 2012: 108).

„zatažena“ ideologie, představuje navázání diplomatických vztahů s Chile, za kterým stál na počátku 70. let tehdejší komunistický prezident Salvador Allende. Ten jako představitel socialisticko-komunistické koalice demonstroval nové směřování země uznáním ČLR. Chile se tímto aktem stalo prvním jihoamerickým státem, který s Čínou zahájil oficiální diplomatické styky, v rámci Latinské Ameriky byla země druhá, právě po Kubě<sup>18</sup> (Domínguez 2006: 3-5).

Jak bylo zmíněno výše, první zemí ve zkoumaném regionu, se kterou Čína zahájila významnější kooperaci, byla Kuba. S přibývajícím množstvím neshod mezi Čínou a Sovětským svazem se ochlazovaly také čínsko-kubánské vztahy, jelikož Kuba byla významným sovětským spojencem. Druhou zahájenou spoluprací Číny v regionu, tedy tu s Chile, sice trochu poznamenal vojenský převrat v roce 1973, nicméně s rostoucí mezinárodní izolací Pinochetova režimu docházelo k prohlubování vzájemných vztahů. Chile tak spolu s Čínou v roce 1978 vytvořilo speciální komisi, která měla prohlubovat vzájemné obchodní vztahy a koordinovat vědecké, technické a kulturní dohody<sup>19</sup> (Gachúz 2012: 134).

Dříve uvedený nepodstatný vliv ideologie na vztahy Číny a latinskoamerických zemí je možné spatřit i na vztazích ČLR s Brazílií. S největší zemí v regionu navázala Čína diplomatické styky v roce 1974. V té době byl v Brazílii již celé desetiletí u moci antikomunisticky založený vojenský režim, který zemi řídil až do poloviny 80. let. Navzdory ideologickým předpokladům se vztahy mezi Čínou

---

<sup>18</sup> Dalšími zeměmi, které navázaly diplomatické styky s ČLR na úkor Tchaj-wanu, se v roce 1971 staly Mexiko, Peru a Ekvádor. O rok později se k nim připojila Argentina a Guyana, v roce 1974 Brazílie a Venezuela. Surinam navázal s Čínou diplomatické styky v roce 1976, Kolumbie v roce 1980, Bolívie v roce 1985, Uruguay roku 1988 a naposledy Kostarika v roce 2007. Zbylé státy Latinské Ameriky udržují diplomatické styky s Tchaj-wanem, konkrétně se jedná o Belize, Dominikánskou republiku, Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaraguu, Panamu v rámci střední Ameriky a Paraguay v Jižní Americe (Esteban 2008: 2-3).

<sup>19</sup> Dalším důkazem dobrých čínsko-chilských vztahů je čínská podpora projevovaná v otázce chilských nároků ohledně Antarktidy (Domínguez 2006: 5).

a Brazílií začaly již během 70. let zlepšovat, zatímco brazilsko-americké vztahy se ve stejném období zhoršovaly (Cardoso 2013: 102).

Stejně tak vztahy s Argentinou nebyly nijak poznamenány naprosto odlišnými ideologickými východisky<sup>20</sup>. Poměrně čilé obchodní styky na čínsko-argentinské trase lze zaznamenat již během prvního Perónova prezidentského období v 50. letech 20. století. Bližší diplomatické styky byly navázány v druhé polovině 70. let, kdy v Argentině vládl pravicový vojenský režim. K upevnění vztahů s Čínou stejně jako v případě Brazílie napomohlo ochlazení vztahů s USA<sup>21</sup>. V průběhu let se dobré vzájemné vztahy projevily například podporou Číny při argentinském nárokování ostrovů v jižním Atlantiku nebo uznáváním „jedné Číny“ ze strany Argentiny. V roce 1990 navíc tehdejší argentinský prezident Carlos Menem jako první hlava státu ze zemí demokratického světa navštívil Čínu po událostech na Náměstí Nebeského klidu (Domínguez 2006: 5).

Uvedené příklady, které reprezentují zárodky výraznější čínské angažovanosti v oblasti Latinské Ameriky, s sebou do přítomnosti přinášejí důležité odkazy. V první řadě – latinskoamerické země obecně nevnímají Čínu jako hrozbu. To souvisí se zmíněným faktem, že Čína do vzájemných vztahů nezatahuje ideologii. Z pohledu zemí v regionu zde funguje prostá základní úvaha – když se nevyskytly žádné zásadní problémy nebo hrozby ze strany Číny v době, kdy řada režimů v Latinské Americe byla výrazně pravicová, proč by se měly vyskytnout nyní, po demokratizaci řady z těchto režimů a zároveň určité reformaci čínského komunismu? V průběhu let se pochopitelně vyskytly obavy zejména z nerovné

---

<sup>20</sup> Jako v řadě historických případů, i zde lze uplatnit pravidlo, že nepřítel mého nepřítele je můj přítel. Zhoršení vztahů mezi Čínou a Kubou tak mohlo přispět ke zlepšení čínských vztahů s pravicovými režimy v Latinské Americe, které chápaly Kubu jako jednoho z úhlavních nepřátel (Domínguez 2006: 6).

<sup>21</sup> Zhoršení vzájemných vztahů mezi USA a Argentinou má své kořeny v počátku prezidentství Jimmy Cartera. Jeho výrazná podpora lidských práv byla v ostrém kontrastu s tehdejším argentinským vojenským režimem a jeho činy (Domínguez 2006: 5).

obchodní konkurence v podobě čínských výrobků a firem, nicméně tento strach nikdy nebyl na ideologických nebo politických základech (Domínguez 2006: 6).

Druhým významným dědictvím počátku vztahů mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi je skutečnost, že řada z nich chápala Čínu jako zemi, která může vyvážit moc Spojených států v regionu. Potřeba alespoň částečně eliminovat moc USA byla markantní právě během druhé poloviny 70. let, během níž Spojené státy kladly velký důraz na lidská práva v rámci politiky uplatňované prezidentem Carterem. Tehdejší pravicové režimy v klíčových zemích regionu, jako je Brazílie, Argentina nebo Chile, proto i z důvodu častého intervenování USA do vnitřních otázek uvítaly možnost spolupráce s jiným silným partnerem, který měl ke vzájemné kooperaci odlišný přístup (Domínguez 2006: 6). Z dnešního pohledu lze čínskou angažovanost v oblasti Latinské Ameriky v období do 90. let minulého století označit spíše za marginální a relativně příležitostnou. K rozšíření kooperace Číny a zemí ve zkoumaném regionu došlo v letech po skončení studené války.

### **3.3 Čínská aktivita v oblasti po skončení studené války**

Konec studené války a s ní přicházející fenomén globalizace a vzájemné propojenosti umocnil význam ekonomiky v oblasti mezinárodních vztahů. Pro země, které se v té době stěží daly označit za světové velmoci, bylo upevnění vztahů s ostatními zeměmi logickou reakcí na nové, měnící se mezinárodní uspořádání plné nejistot. Vztahy mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi se tedy v 90. letech vyznačovaly zvýšeným množstvím vzájemných návštěv čelních představitelů a zejména rostoucí ekonomickou spoluprací (Dong – Callejas 2008: 65, cit. dle Yongtao 2012: 109).

Skutečný rozkvět vzájemných vztahů a výraznou angažovanost Číny v regionu Latinské Ameriky můžeme zaznamenat od počátku 21. století<sup>22</sup>. Rostoucí význam vzájemné spolupráce je možné demonstrovat na ekonomických faktorech – v roce 1990 tvořil podíl zemí Latinské Ameriky na čínském importu 2 %, v roce 2004 byla tato hodnota dvojnásobná. Stejně tak vzrostl v těchto letech podíl zemí ze zkoumaného regionu v oblasti čínského exportu – z 1 % v roce 1990 na 3 % v roce 2004 (Domínguez 2006: 9). Další data, která dokazují rostoucí význam Číny v oblasti, se týkají exportu latinskoamerických zemí. Celková hodnota jejich vývozu směřujícího do ČLR v období mezi lety 2000-2009 vzrostla devítinásobně na 41,3 miliardy dolarů. Tato čísla zvýrazňuje fakt, že hodnota celkového exportu se ve stejném období „pouze“ zdvojnásobila (Gallagher 2010: 9).

Výše zmíněný růst vzájemné kooperace je pochopitelně výrazně spojen s ekonomickým boomem, který asijská velmoc zaznamenala. S rapidním čínským růstem je logicky spojena zvýšená poptávka po zdrojích energie, minerálech a dalších primárních komoditách, kterými země Latinské Ameriky disponují. Čína tak začala dovážet velké množství minerálů například z Brazílie, měď zejména z Chile, ale také základní potravinové komodity jako cukr, sóju nebo ovoce. V potravinové oblasti je pro Čínu v rámci regionu důležitá zejména Argentina. Z pohledu celkového objemu dovozu je pro Čínu v oblasti nejdůležitější Brazílie, která se dlouhodobě pohybuje v hodnotách téměř kolem jedné třetiny celkového čínského importu pocházejícího z této oblasti. Největší země regionu je následována Chile, Argentinou a Peru (Fernández Jilberto – Hogenboom 2010: 7).

---

<sup>22</sup> Významným předělem, který usnadnil zintenzivnění spolupráce mezi Čínou a státy Latinské Ameriky je vstup Číny do Světové obchodní organizace v roce 2001 (Yongtao 2012: 111).

Za základ vzájemného vztahu mezi Čínou a latinskoamerickými zeměmi můžeme označit ekonomickou reciprocitu. Podle Yongtaa lze v těchto vztazích vysledovat tři základní rysy, které přispívají k úspěšnému charakteru vzájemné spolupráce. Jako první autor označuje již zmiňovanou enormní poptávku Číny po zdrojích energie, kovech, minerálech a jídle, která koresponduje s latinsko-americkými exportně orientovanými trhy disponujícími těmito komoditami. V druhé řadě je to skutečnost, že Čína byla relativně nezasažena ekonomickou krizí z roku 2008 a nemusela proto nijak zásadně měnit nastolený ekonomický trend z předchozích let. Jako třetí aspekt Yongtao označuje velikost čínské populace a trhu, která do značné míry determinuje objem vzájemné spolupráce (Yongtao 2012: 112).

Vzájemná spolupráce s sebou však přináší i některá negativa. Jedním z nich je již v teoretické kapitole zmiňovaná skutečnost, že jak Čína, tak některé země Latinské Ameriky jsou příjemci rozvojové pomoci a svým způsobem si tedy v boji o tyto peníze konkurují. Další nevýhodou spolupráce s Čínou pro země v regionu je zaplavení levnými čínskými produkty, které ohrožují lokální firmy a výrobce. Zároveň tato levná čínská produkce poškozují šance latinskoamerických zemí v rámci exportu do oblasti západního světa, jelikož jsou výrobky těchto zemí ve srovnání s ČLR nekonkurenceschopné (Fernández Jilberto – Hogenboom 2010: 9).

### **3.4 Přímé zahraniční investice versus obchod**

Zvyšující se intenzita vzájemné spolupráce způsobila také růst přímých zahraničních investic (FDI) ze strany Číny. Navzdory tomu, že Čína a její firmy jsou z hlediska příchodu investic spíše „pozdě příchozí“ a zdaleka se nepřibližují státům s nejvyšším podílem FDI v rámci regionu, v posledních letech výrazně získávají na vlivu a to zejména v těžebním průmyslu. Největší nárůst čínských FDI

v regionu můžeme zaznamenat až v nedávné době, konkrétně od roku 2010. V období let 1990-2009 byla celková hodnota FDI z ČLR 6,3 miliardy dolarů, ve zmiňovaném a zlomovém roce 2010 13,7 miliardy. V letech 2011 a 2012 tato hodnota činila 9,3, respektive 9,2 miliardy dolarů (ECLAC 2013: 5-11).

Nejvyšší podíl přímých zahraničních investic v rámci Latinské Ameriky vykazuje Evropská unie, které se přičítá až 40 % z celkové částky. Následovaná je Spojenými státy americkými, které představují 25 % všech investic v oblasti. U Číny je z již zmíněných důvodů složité stanovit přesné hodnoty, nicméně Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik fungující při Organizaci spojených národů vyčísluje celkovou hodnotu FDI přicházející do regionu z Asie na 7 %. Čína se tedy reálně pohybuje v o něco menších hodnotách, jelikož nemůžeme zanedbat japonské a jihokorejské investice (ECLAC 2013: 11).

Skutečnost, že Čína je z hlediska investic v regionu stále spíše druhořadým aktérem, můžeme přisoudit několika faktorům. V první řadě zde hraje svou roli již zmíněný aspekt, že Čína je z hlediska investic „opozdilec“ (*latecomer*) a řada projektů již byla úspěšně realizována za pomoci peněz zejména hlavních investorů, tedy EU a USA. Druhým aspektem je relativní koncentrovanost čínských investic, které se ve většině případů váží na několik, pro Čínu z tohoto hlediska, nejzajímavějších zemí. Těmi jsou zejména Argentina, Brazílie, Venezuela, Kolumbie a Ekvádor. Investice v ostatních zemích Latinské Ameriky jsou spíše okrajové, což platí i pro státy, se kterými jinak Čína vřele obchoduje a má s nimi v rámci regionu nadstandardní vztahy. Příkladem těchto států budiž v této práci podrobněji zkoumané země – Chile a Mexiko. Dalším důležitým faktorem, který Číně neumožňuje stát se výraznějším investorem v rámci Latinské Ameriky, je značná absence čínských investic v sektoru služeb, který představuje zhruba polovinu celkové hodnoty FDI proudící do regionu. Tato absence je daná především relativní nerozvinutostí čínského sektoru služeb a

faktem, že čínské firmy fungující v tomto sektoru se primárně soustředí na domácí trh (ECLAC 2013: 11).

Přestože z hlediska čínských investic v latinskoamerických zemích můžeme od roku 2010 hovořit o výrazném nárůstu, nelze jej srovnávat s nárůstem obchodních vztahů, kde hraje Čína mnohem výraznější roli. K tomuto tvrzení dojdeme, porovnáme-li hodnoty vyjadřující podíl hlavních obchodních partnerů pro země v oblasti. Na číslech jsem již demonstroval spíše okrajový podíl čínských investic v rámci celkové sumy, která do regionu v této podobě proudí. Naproti tomu z pohledu importu států Latinské Ameriky představuje v současnosti Čína již druhého nejvýznamnějšího partnera, když v roce 2010 předčila Evropskou unii. Poslední dostupná hodnota je z roku následujícího a hovoří o 15 % celkové hodnoty dovozu. EU se ve stejném roce pohybovala zhruba o procento níže. Nejvýznamnějším partnerem z hlediska importu jsou USA reprezentující v roce 2011 30 % celkové hodnoty. Přestože jsou v tomto aspektu Spojené státy s výrazným rozdílem nejdůležitějším partnerem, při pohledu na dlouhodobé statistiky zjistíme, že v roce 2000 se tentýž ukazatel pohyboval okolo 50 %, zatímco u Číny kolem 2-3 %. Vzhledem k tomu, že hodnota EU na podílu importu se od roku 2000 pohybuje konstantně okolo 13-14 %, lze se oprávněně domnívat, že čínský podíl na importu latinskoamerických zemí roste právě na úkor USA (ECLAC 2013: 12).

Podobné trendy jako u importu lze vysledovat také na statistikách podílu nejdůležitějších exportních partnerů z pohledu států Latinské Ameriky. Zde Čína představuje třetího nejdůležitějšího partnera, který v roce 2011 tvořil odbytiště pro 10 % z celkového exportu mířícího z oblasti. EU se ve stejném roce pohybovala okolo 13 % a USA na necelých 40 %. Při pohledu na hodnoty od roku 2000 zjistíme, že podíl EU na exportu latinskoamerických zemí byl stejně jako u importu poměrně konstantní a pohyboval se neustále okolo 12-13 %. Čína se

naproti tomu v roce 2000 pohybovala v zanedbatelných relacích okolo 1 % a do Spojených států v té době mířilo celých 60 % vývozu z oblasti. Zatímco Spojené státy vykazují značně sestupnou tendenci, růst Číny je v tomto aspektu poměrně výrazný. Odhady na exportu hovoří o tom, že Čína by se kolem roku 2016 měla stát druhým nejvýznamnějším partnerem pro země v oblasti. Na základě výše zmíněných čísel je možné demonstrovat skutečnost, že čínský ekonomický vliv v oblasti je uskutečňován spíše obchodními prostředky než přímými investicemi (ECLAC 2013: 12).

### **3.5 Čínská zahraniční pomoc a vládou financované investiční aktivity**

Nezisková organizace RAND se v jedné ze svých zpráv věnuje blíže čínské zahraniční pomoci. Vzhledem k tomu, že Čína má v této oblasti svůj specifický přístup, přejmenovávají oficiální rozvojovou pomoc v tomto případě na zahraniční pomoc a vládou financované investiční aktivity (*foreign aid and government-sponsored investment activities*, FAGIA). Struktura FAGIA je nicméně totožná s tím, jak jsem stratifikoval čínskou rozvojovou pomoc v kapitole 3.1 – funguje tedy na třech základních úrovních v podobě grantů, bezúročných půjček a koncesionálních půjček (RAND 2013: xi–xii).

Z hlediska objemu zahraniční pomoci a vládou financovaných investičních aktivit se zpráva soustředí na období po roce 2000, do té doby byly hodnoty této formy pomoci z hlediska objemu relativně zanedbatelné. Do Latinské Ameriky se dostal v letech 2001-2011 největší podíl FAGIA ze všech světových regionů<sup>23</sup>, do kterých směřovala v daném období čínská rozvojová pomoc. To je způsobené zejména širokou škálou programů v oblasti přírodních zdrojů, které se

---

<sup>23</sup> Afrika se v tomto ohledu ocitla až na druhém místě, přestože v rámci diskurzu můžeme najít jednoznačnou převahu textů zabývajících se čínským angažmá právě na černém kontinentu v porovnání s Latinskou Amerikou.

uskutečnily zejména na území Argentiny, Ekvádoru, Brazílie, Chile a Venezuely. Do roku 2005 směřovala nejvýznamnější část podpory do infrastrukturních projektů (RAND 2013: xiv-xv). Největší podíl rozvojové pomoci Čína poskytla mezi lety 2009-2011, což bylo opět způsobené velkými projekty v oblasti přírodních zdrojů (RAND 2013: 25).

Zajímavou skutečností je, že čínské vazby v Latinské Americe nejsou nijak výrazněji institucionalizovány v zájmu zjednodušení a zefektivnění kooperace, tak jako je tomu v případě Asie, kde toto zajišťuje například Šanghajská organizace pro spolupráci, nebo v případě Afriky, kde spolupráci usnadňuje platforma čínsko-afrických summitů. Důkazem toho, že je Latinská Amerika pro Čínu relativně novou oblastí zájmu, jsou statistiky – 95 % veškeré čínské pomoci v Latinské Americe mezi lety 2001-2011 bylo slíbeno po roce 2008. Co se týče čísel reálně uskutečněné rozvojové pomoci, lze zde pochopitelně vysledovat obdobný trend. Mezi lety 2001-2003 nedostaly země Latinské Ameriky od Číny žádnou rozvojovou pomoc. Ta byla poprvé uskutečněná v roce 2004 a hned v roce 2006 se dostala na své prozatímní roční maximum – 11 miliard dolarů. Druhá největší suma v rámci uskutečněné pomoci přišla v roce 2010, kdy Čína poskytla 6,6 miliardy dolarů (RAND 2013: 26).

Jak bylo již zmíněno, ve zkoumaném období 2001-2011 tvořily největší položku čínské asistence projekty zaměřené na rozvoj v oblasti přírodních zdrojů. Ty tvořily 44 % všech dodaných financí ze strany Číny. V roce 2004 tvořily většinu FAGIA finance určené na infrastrukturní projekty, od roku následujícího jsou na druhém místě a nejvýraznější položku tvoří právě rozvoj v oblasti přírodních zdrojů. Třetí oblast projektů, do které směřuje zbytek peněz, je ve zprávě označena jako „další“. Tato skupina sdružuje finance určené na rozvoj obchodu, humanitární asistenci a technickou asistenci (RAND 2013: 26–28).

## 4 PŘÍPADOVÁ STUDIE I: VZTAHY MEZI ČÍNOU A CHILE

### 4.1 Počátky vzájemných vztahů

Vztahy mezi Čínou a Chile mají poměrně dlouhou historii. Určité zárodky diplomatických a obchodních vztahů můžeme zpozorovat od roku 1845. V tomto roce chilské elity započaly konzulární vztahy na území čínského Kantonu a tehdy „čerstvě“ britského Hongkongu. Zároveň založily v Číně obchodní kancelář. Od tohoto kroku si Chilané slibovali především posílení jejich obchodní přítomnosti v oblasti Asie a Oceánie. Moment, kterým započala intenzivnější spolupráce mezi Čínou a Chile, můžeme datovat do 50. let 20. století. V roce 1953 totiž uzavřelo Chile s ČLR několik obchodních dohod, čímž se stalo vůbec první zemí Latinské Ameriky, která tak učinila (Fernández Jilberto 2010: 78).

K definitivnímu uznání Číny a navázání oficiálních diplomatických vztahů došlo za vlády socialistického prezidenta Salvadora Allendeho v roce 1970<sup>24</sup>. V následujících dvou letech došlo k podpisu dalších významných bilaterálních obchodních smluv a vzájemné vztahy se tak ještě více upevnily. Chile v tomto období zajišťovalo zhruba 30 % celkového čínského dovozu z Latinské Ameriky. Čína byla v té době třetím největším odběratelem chilské mědi (Fernández Jilberto 2010: 78–79). Po převratu v Chile v roce 1973 a nástupu pravicového režimu Augusta Pinocheta došlo k přerušení vztahů s řadou socialistických zemí, Čína k nim však nepatřila. Přesto nelze hovořit o nějakém výrazném prohloubení vzájemných vztahů, spíše se zde pro jejich charakter dá použít termín stagnace. Ke změně došlo po mezinárodní izolaci chilského režimu, která měla za následek opětovné zintenzivnění chilsko-čínských vztahů. V roce 1978 tak tehdejší chilský ministr zahraničí Hernán Cubillos navštívil Čínu a podepsal zde několik dohod

---

<sup>24</sup> K uznání Číny ze strany Chile došlo ještě před cestou, kterou do Číny uskutečnil tehdejší poradce pro národní bezpečnost USA Henry Kissinger. Tato cesta změnila pohled na Čínu v mezinárodním systému a řada států po ní s touto zemí začala navazovat oficiální diplomatické styky (Domínguez 2006: 35).

týkajících se ekonomiky, obchodu, vědy, technologií a kulturních aktivit. Čínsko-chilské vztahy se tak od této doby až do konce Pinochetova režimu v roce 1990 začaly opět prohlubovat a to navzdory protichůdným ideologickým východiskům obou aktérů. Hlavní motivací ze strany Chile, která zemi vedla ke spolupráci s Čínou, bylo vyvážení moci USA a evropských velmocí v regionu. Tento motiv byl následně zesílen zmiňovaným mezinárodním izolováním Pinochetova režimu (Gachúz 2012: 134).

#### **4.2 Charakter vzájemných vztahů v období po skončení studené války**

Na počátku 90. let můžeme v Chile hovořit o snahách diverzifikovat exportní politiku. Jedním ze segmentů, který měl toto zajistit, byla také zvýšená orientace na asijsko-pacifický region, tedy i na Čínu (Gachúz 2012: 134). Tyto tendence se projevovaly opakovanými návštěvami nejvyšších představitelů – čínský prezident Jang Šang-kchun navštívil Chile v roce 1990 při své cestě po Jižní Americe, která následovala po událostech na Náměstí Nebeského míru a měla uklidnit znepokojení, které nad tímto incidentem nejvyšší představitelé jihoamerických zemí projevovali. O dva roky později učinil oficiální návštěvu ČLR jeho chilský protějšek Patricio Aylwin. Čínský prezident navštívil Chile rovněž v letech 1993, 1997 a 2004, tedy při všech oficiálních cestách po Latinské Americe. Chile tak bylo jedinou zemí v regionu, kterou nejvyšší čínský představitel navštívil při každé z prvních čtyř cest do této oblasti po skončení studené války. Stejně tak všichni tři chilští prezidenti, kteří vládli mezi lety 1990-2006, učinili oficiální návštěvu Číny – již zmiňovaný Aylwin v roce 1992, Eduardo Frei v roce 1995 a Ricardo Lagos, který „říši středu“ navštívil v roce 2001 (Domínguez 2006: 35–36).

Na straně Chile můžeme od roku 1990 a pádu Pinochetova režimu vysledovat poměrně kontinuální zahraniční politiku, která klade důraz zejména na vývoj

exportu a na neoliberální principy obecně. Tato politika má kořeny ve směru udávaném aliancí Socialistické strany a Strany křesťanských demokratů, která se dostala k moci právě na počátku 90. let. Během prezidentského období Ricarda Lagose mezi lety 2000-2006 pocházejícího právě ze Socialistické strany se tento směr projevoval výraznou globalizací chilské ekonomiky. Ta byla stimulována řadou dohod o volném obchodu s dalšími mezinárodními aktéry. V roce 2006 tak v tomto duchu vrchní představitelé Chile a Číny podepsali dohodu o volném obchodu mezi oběma zeměmi (Fernández Jilberto 2010: 80–82).

Hlavním motivem ze strany Chile bylo diversifikovat export a začlenit do vzájemného obchodu širší spektrum komodit (Gachúz 2012: 136). Dohoda byla ujednána na konferenci Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC) konané v Jižní Koreji v listopadu roku 2005, v platnost vstoupila v říjnu následujícího roku. Smlouva vedla k odstranění tarifů u 92 % chilského zboží mířícího do Číny a u poloviny veškerého importu směřujícího z Číny do Chile (Barton 2009: 5). Dohoda pouze umocnila již tak dobré vzájemné vztahy. Kromě toho, že Chile bylo první jihoamerickou zemí, která s Čínou navázala oficiální diplomatické styky, byla tato andská země také jednou z prvních zemí v regionu, která otevřeně podporovala Čínu ve snaze získat křeslo v Radě bezpečnosti OSN na úkor Tchaj-wanu. Zároveň je Chile první latinskoamerickou zemí, která začala Čínu v roce 1999 diplomaticky podporovat při aktivitách vedoucích k přijetí do Světové obchodní organizace a rovněž první stát z regionu, který roku 2004 uznal Čínu jako tržní ekonomiku (Domínguez 2006: 36, Barton 2009: 4).

Vzájemná spolupráce obou zemí, která bývala do značné míry determinována kooperací v oblasti nerostných surovin, se zmiňovanou smlouvou posunula také do řady jiných sfér. Obě země tak podepsaly dohody o spolupráci v oblasti vědy, technologií, zemědělství, lesnictví, kosmického výzkumu nebo turismu. Za další oblast, ve které obě země hojně spolupracují, a která prostupuje vzájemnými

vztahy v podstatě od jejich počátků, můžeme považovat vojenskou sféru. Rovněž lze říci, že kooperace s Čínou má v rámci Chile podporu široké veřejnosti a pozitivní vztah k této zemi není dán postojem partikulárních vlád, ale lze jej považovat za jeden ze základních postojů státu jako celku (Domínguez 2006: 36).

V poslední době můžeme vysledovat další politické projevy úzké a nadstandardní spolupráce mezi oběma zeměmi. Michelle Bacheletová, která jako vůbec první žena v historii Chile vykonávala funkci hlavy státu v letech 2006-2010<sup>25</sup>, navštívila během svého prezidentského období Čínu a zúčastnila se zde Asijského fóra v Hainanu. Stala se tak vůbec prvním nejvyšším představitelem latinskoamerické země, který byl na tuto událost pozván. V rámci této návštěvy se obě strany shodly na dlouhodobé, všestranné spolupráci založené na rovnosti a oboustranných výhodách. V rámci výstupu z této návštěvy bylo explicitně zdůrazněno, že vzájemná spolupráce se bude týkat rovněž vojenské oblasti (Gachúz 2012: 147).

Stejně tak Bacheletové následovník v prezidentském křesle Sebastián Piñera navštívil Čínu hned v úvodu svého prezidentského období v roce 2010, aby se zde setkal se svým protějškem Chu Ťin-tchaem, ale rovněž se zástupci z obchodního světa, například s hlavním představitelem Čínsko-chilské obchodní rady (CCBC) nebo s ředitelem Čínské rady pro podporu mezinárodních investic (CCIIP) (CCBC 2010). Stále tak platí, že Čínu navštívili všichni prezidenti Chile, kteří v zemi vládli od konce studené války, což do značné míry vypovídá o významu, který je přikládán vzájemným vztahům. Poslední návštěvu vykonala do prezidentského křesla vrátivší se Michelle Bacheletová v roce 2014. Při této příležitosti se setkala s čínským prezidentem Si Ťin-pchingem a vystoupila na listopadové konferenci organizace APEC konané právě v Pekingu. Během své

---

<sup>25</sup> Od roku 2014 je Bacheletová opět prezidentkou Chile.

návštěvy chilská prezidentka kvitovala úroveň obchodní spolupráce s Čínou a zároveň uvedla, že cílem chilské vlády bude podporovat zatím nízké množství čínských investic v Chile (CIE Chile 2014).

### **4.3 Charakter vzájemné spolupráce**

Podepsání dohody o volném obchodu mezi Čínou a Chile ještě umocnilo již tak pevné vzájemné vztahy a vytvořilo prostředí pro nárůst objemu obchodu mezi oběma zeměmi. Přes určitá rizika, která s sebou dohoda podobného charakteru nese, lze říci, že z pohledu krátkého a střednědobého časového horizontu, převažují nové, naskýtající se možnosti nad potenciálními hrozbami. To je způsobeno z velké části tím, že se obchodní struktury obou zemí příliš nepřekrývají (Barton 2009: 5).

Mezi nejčastěji uváděné hrozby, které pro Chile vyplývají z intenzivní vzájemné spolupráce, patří enormní čínská poptávka po mědi. Ta může podle některých názorů zejména v dobách ekonomických krizí Chile přivést do tíživé hospodářské situace. Nicméně tato situace není pro Chile z určitého úhlu pohledu žádnou novinkou – výše poptávky po ledku ze strany Velké Británie nebo mědi ze strany USA ve 20. století sice nebyla tak výrazná, vzhledem k nižší technologické vyspělosti ji však lze považovat za poměrně srovnatelnou. Další hrozbu z pohledu Chile představuje především levný import čínského zboží v oblasti oděvního a obuvního průmyslu. Avšak i zde lze najít určitou paralelu s minulostí – chilské produkty v těchto odvětvích se musely již v minulosti vypořádat s levnější konkurencí z ostatních států v rámci regionu Latinské Ameriky<sup>26</sup>, tudíž se opět nejedná o nově vzniklou situaci, která by měla nějak výrazně poškodit

---

<sup>26</sup> Zvýhodněné zboží z ostatních zemí bylo do Chile dováženo zejména na základě dohod v rámci organizace MERCOSUR, ve které Chile funguje jako přidružený člen (Barton 2009: 6).

chilský stát. Tyto hrozby by však měly zastínit benefity plynoucí z nového rámce vzájemné spolupráce. Chile získává jedny z největších výhod například v oblasti elektroniky a technologií (Barton 2009: 5–6). Na tuto problematiku pochopitelně existují i rozdílné názory a rozhodně nelze říci, že v tomto ohledu panuje v rámci diskurzu shoda. Jedním z kritiků charakteru vzájemné spolupráce je například ekonom Augusto de la Torre pracující pro Světovou banku. Nevýhody pro Chile spatřuje především v oblasti stagnující produktivity práce, nedostatečné difuze technologií či minimálního rozšíření spolupráce do dalších sfér<sup>27</sup> (Arthur 2011).

Zmiňovaný růst vzájemných vztahů lze demonstrovat na hodnotách importu a exportu. Hodnota chilského exportu směřujícího do Číny byla v roce 2005, tedy před podepsáním dohody o volném obchodu, 4,4 miliardy dolarů. V roce 2010 byl objem chilského exportu do Číny téměř čtyřnásobný – 16,7 miliardy dolarů. V podobném tempu rostla také hodnota čínského importu směřovaného do Chile – v roce 2005 činila 2,5 miliardy dolarů, o pět let později 8,3 miliardy. Celková hodnota vzájemného obchodu tedy vzrostla z 6,9 miliard dolarů v roce 2005 na 25 miliard v roce 2010 (Gachúz 2012: 136–137).

V procentuálním vyjádření směřovalo do Číny v roce 2013 24,84 % z celkové hodnoty chilského exportu. ČLR tak představuje z tohoto pohledu nejvýznamnějšího partnera Chile. Druhou nejvýznamnější zemí z pohledu chilského exportu jsou Spojené státy, kam míří přibližně 12,68 % celkové hodnoty. Necelých 10 % chilského vývozu končí v Japonsku, které představuje třetího nejvýznamnějšího partnera. Mezi další důležité partnery soudě dle výše chilského exportu patří Brazílie a Korejská republika pohybující se na 5,73 a 5,52 % (WITS: Chile Exports by Country 2013). Z pohledu chilského dovozu je Čína druhým nejvýznamnějším partnerem, který zajišťuje necelou pětinu celkového

---

<sup>27</sup> De la Torre porovnává vztah Číny a latinskoamerických zemí se vztahem Japonska s východoasijskými tygry, kteří podle něj dokázali profitovat právě ve zmíněných oblastech (Arthur 2011).

dovozu, konkrétně 19,72 %. Na prvním místě jsou s hodnotou 20,23 % USA, které představují z tohoto hlediska nejdůležitějšího partnera. Na třetím místě se nachází Brazílie, odkud pochází 6,42 % veškerého dovozu, následovaná Argentinou a Německem, které jsou zdrojem 4,94, respektive 4,02 % ze souhrnné hodnoty chilského importu (WITS: Chile Imports by Country 2013).

Stěžejní chilskou komoditou zůstává měď. Z podrobných statistik chilského exportu z roku 2009 můžeme zjistit, že měď tvořila více než polovinu souhrnné hodnoty vývozu, konkrétně 50,9 %. Celková hodnota mědi exportované do ostatních zemí světa se ve zkoumaném roce pohybovala okolo 25,4 milionu dolarů. Pro ilustraci dominance mědi v rámci chilských vývozních komodit – hodnota druhé nejvýznamnější komodity, jíž byl v roce 2009 losos, činila zhruba dva miliony dolarů, tedy něco okolo 4 % celkové hodnoty exportu. Na třetím místě se ve srovnatelných hodnotách pohybovala buničina, následovaná vínem a molybdenovými rudami (Gachúz 2012: 139).

Čína je dlouhodobě největším spotřebitelem mědi na světě – v roce 2010 vyčerpala necelých 8 milionů metrických tun mědi, což tvořilo zhruba 40 % světové spotřeby. Sama Čína byla ze svých ložisek schopna v témže roce vyprodukovat 1,25 milionu metrických tun, tedy méně než šestinu toho, co sama spotřebovala. Proto je pro Čínu klíčové hledat zdroje této suroviny na území jiných zemí a Chile, které v roce 2010 vyprodukovalo necelých 6 milionů metrických tun mědi a standardně produkuje okolo jedné třetiny světové produkce tohoto kovového prvku, se tak logicky stává oslovovaným partnerem (Gachúz 2012: 140).

Čína ve zmíněném roce 2010 dovezla necelých sedm metrických tun mědi, z čehož se odhaduje, že zhruba polovina pocházela ze dvou zemí Latinské Ameriky – konkrétně z Chile a Peru. Předběžné analýzy hovoří o tom, že v roce

2020 by se čínská spotřeba mědi mohla pohybovat okolo 20 milionů metrických tun, což by s ohledem na ložiska nacházející se na území ČLR mělo znamenat potřebu dovézt zhruba 12 milionů metrických tun této komodity. Čína využívá zmiňované množství mědi především v oblasti automobilového průmyslu; při výrobě elektroniky; při výstavbě infrastrukturních, energetických nebo vodních projektů; při budování rafinérií a v mnoha dalších odvětvích (Gachúz 2012: 140–141).

Jak bylo naznačeno v kapitole věnující se celému regionu Latinské Ameriky, přísun přímých zahraničních investic ze strany Číny není v Chile nikterak zásadní. Mezi lety 1974-2008 dosáhly čínské investice v zemi 685 milionu dolarů, což tvořilo pouhé 0,2 % všech zahraničních investic ČLR (ProChile 2010). Od té doby se situace mírně zlepšila, nicméně stále zde můžeme najít minimum velkých čínských projektů, které se běžně uskutečňují v jiných latinskoamerických zemích. V rámci těchto velkých projektů, které se realizovaly na území Chile, stojí za zmínku pouze investice ve výši 600 milionů dolarů z roku 2008, která Číně zajistila 60 % akcií ve společnosti Bellavista Holding Group, tedy jedné z největších těžařských společností operujících v této jihoamerické zemi (Gachúz 2012: 145). Ve stejném roce Chile v Pekingu otevřelo kancelář CODELCO<sup>28</sup>, která má za úkol podporu a podněcování čínských investic především v oblasti těžby a zpracování mědi a molybdenových rud (BCN 2008). Celkově lze však čínské zahraniční investice stále považovat za jednu z nejslabších oblastí vzájemných vztahů. Nicméně obě dvě strany tomuto způsobu spolupráce přikládají velký význam, což je patrné například z prohlášení čínských představitelů, ve kterých zdůrazňují jako jednu z priorit nárůst investic v této v Chile nebo z rostoucího

---

<sup>2828</sup> CODELCO je chilským státem vlastněná těžební společnost specializující se zejména na těžbu mědi.

počtu kanceláří ProChile<sup>29</sup> a to i na úkor zrušených poboček ve Spojených státech (ProChile 2010).

#### **4.4 Aplikování definičních znaků na čínské angažmá v Chile**

##### **4.4.1 Vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta**

Prvním znakem, který jsem určil k posouzení toho, zda čínské angažmá v Chile naplňuje spíše znaky neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce, je vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta. Na první pohled je tento znak výrazně ovlivněn samotným navázáním vzájemných vztahů v roce 1970. Tím, že ČLR podmiňovala a stále podmiňuje udržování oficiálních diplomatických vztahů prosazováním „politiky jedné Číny“, tedy mezinárodním neuznáváním Tchaj-wanu, je povaha vzájemného vztahu od počátku ovlivněna výrazným zásahem do vnitřních záležitostí Chile. V praxi to ve zmíněném roce 1970, kdy Chile uznalo ČLR a navázalo s ní diplomatické vztahy, znamenalo přerušování vztahů s Tchaj-wanem, který Chile uznávalo od 30. let 20. století. Tento stav přetrvává dodnes a lze se oprávněně domnívat, že odlišný postoj Chile k Tchaj-wanu a jeho odlišné vnímání než jako integrální části ČLR by s sebou přineslo výrazné ochlazení vzájemných vztahů, či dokonce jejich přerušování.

Kromě výše zmíněného zásahu do politiky Chile v podobě vyžadování mezinárodního neuznávání Tchaj-wanu se však neseťkáváme s případy, ve kterých by Čína zasahovala do chilských vnitřních záležitostí. Tato skutečnost souvisí s několika faktory. V první řadě je v tomto ohledu podstatný již dříve uvedený fakt, že Čína do vzájemné spolupráce nezatahuje ideologii a poměrně pragmaticky se soustředí na rozvíjení ekonomických vztahů a vazeb.

---

<sup>29</sup> ProChile je instituce Ministerstva zahraničních věcí Chile, která má na starosti podporu zahraničních investic a exportu výrobků a služeb (ProChile 2015).

V rámci čínsko-chilských vztahů je možné toto nezatahování ideologie ze strany ČLR demonstrovat na vzájemných vztazích mezi lety 1973-1990. V tomto období vládla v Chile pravicová diktatura pod vedením generála Augusto Pinocheta, tedy z ideologického hlediska v podstatě nejvzdálenější režim od toho komunistického, který v tomto období vládl v Číně. Přestože komunistické země reagovaly na vojenský převrat vypovězením vzájemných vztahů<sup>30</sup>, Čína tak neučinila a vzájemné vztahy přes jejich určité počáteční ochlazení fungovaly dále a po mezinárodní izolaci Pinochetova režimu se opět zlepšovaly.

Dalším faktorem jsou chilské zkušenosti se Spojenými státy americkými, které se v duchu Monroeovy doktríny chápaly jako hegemon západní hemisféry a v průběhu 19. a 20. století několikrát zasahovaly do dění na chilském území. Z pohledu Chile tak Čína představuje alternativní velmoc, se kterou je možné spolupracovat a která může do určité míry vyvažovat vliv USA v oblasti. Zároveň však tato andská země rozhodně nestojí o spolupráci s velmocí, která bude zasahovat do jejích vnitřních záležitostí, jelikož s takovou zemí přímo z amerického kontinentu již Chile zkušenosti má. Na čínské nevměšování do vnitřních záležitostí Chile má vliv také důležitost této země pro samotnou Čínu. Chile představuje pro ČLR zdaleka nejvýznamnější zdroj tolik potřebné mědi a z ekonomického hlediska také významného partnera, proto není v čínském zájmu ohrožovat tyto vztahy tím, co poškodilo chilsko-americké vztahy.

Na základě zde uvedených faktů se z mého pohledu nelze jednoznačně přiklonit k tomu, zda se Čína vměšuje do chilských záležitostí, či nikoliv. Celkově vzato se dá říci, že se ČLR do vnitřních záležitostí Chile nevměšuje a zemi vnímá jako sobě rovného partnera a respektuje jeho rozhodnutí. Nicméně tento stav funguje

---

<sup>30</sup> Mezi země, se kterými byly až do roku 1990 přerušeny vzájemné vztahy, patřil i Sovětský svaz. Naproti tomu Čína byla jedna ze dvou komunistických zemí, která vzájemné vztahy nevypověděla. Tou druhou bylo Rumunsko (Valenzuela – Valenzuela 1986: 316).

pouze kvůli tomu, že Chile uznává politiku jedné Číny, která determinuje samotné vzájemné vztahy. Požadování neuznávání jiného mezinárodního aktéra však považuji za tak velký zásah do vnitřních záležitostí, že nelze jednoznačně říci, že se Čína nevměšuje do vnitřních záležitostí Chile. Na druhé straně však tento jeden akt nepovažuji za dostatečný k tomu, aby bylo možné říci, že ČLR do chilských vnitřních záležitostí zasahuje.

#### **4.4.2 Podpora principů dobrého vládnutí ze strany donora**

Druhým definičním znakem, jehož perspektivou budu nahlížet na čínské angažmá v Chile, je podpora principů dobrého vládnutí ze strany Číny. Mezi klíčové aspekty tohoto poměrně širokého konceptu patří zejména podpora demokracie, práva, rovnosti, prosazování politiky odpovědnosti a uplatňování transparentnosti.

S ohledem na uvedené aspekty dobrého vládnutí lze říci, že Čína a její chování v Chile s tímto konceptem v několika ohledech výrazně nekoresponduje. Na první pohled je zřejmé, že nedemokratický režim stěží bude jakýmkoliv způsobem podporovat demokracii v jiné zemi, když ji neprosazuje ve své vlasti. V případě, že by se tak z nějakého důvodu hypoteticky stalo, poté nemůže daný stát v takové situaci pochopitelně disponovat jakoukoliv autoritou u druhé strany.

Zcela výmluvná je u Číny otázka transparentnosti. U čínské rozvojové pomoci je v podstatě nemožné zjistit nějaké přesné hodnoty týkající se půjček, grantů nebo investovaných peněz v oblasti Chile. Pokud se nějaká taková čísla vyskytnou, jedná se většinou o údaje, které zveřejnili samotní zástupci Chile nebo zemí západního světa, tedy v podstatě skupiny tradičních donorů. U údajů zveřejňovaných zeměmi západního světa se kromě toho, že se jedná o hrubé

odhady, setkáváme také s možným problémem v podobě etnocentrismu<sup>31</sup>, který může determinovat náhled na celou problematiku.

V otázce politiky odpovědnosti jsou některé čínské projekty problematické zejména v oblasti životního prostředí. Vysoké čínské nároky na množství a kvalitu mědi způsobují problémy právě v této sféře. Jedním z nejvýraznějších příkladů je město v oblasti pouště Atacama, které leží v těsné blízkosti měděných dolů. Toto zhruba pětadvacetitisícové město sloužilo především jako domov pro pracující v okolních dolech. Nicméně těžba hnaná obrovskou čínskou poptávkou způsobila tak výrazné znečištění vzduchu, že byla oblast prohlášena za neobyvatelnou a všichni obyvatelé tak museli být přestěhováni (Lahrichi 2014).

Podobné znečištění je dané především současnou výší čínské poptávky – ekologové porovnávaly hodnoty znečištění vzduchu v oblastech měděných dolů, kde se měď těží často déle než sto let a zdaleka nejhorší výsledky byly vykázané v posledních letech, pro které je typická právě vysoká poptávka ze strany ČLR. Některé z dolů jsou bezpodmínečně závislé na Číně – v Chile lze najít i doly, jejichž veškerá produkce směřuje pouze do Číny<sup>32</sup>. Znečištění není pochopitelně pouze vzduch, ale také půda a přilehlé vodní toky. Vzhledem k přenášení částic větrem jsou tak znečištěné i oblasti, které leží relativně daleko od samotných dolů. Významné škody tak byly způsobeny například v oblasti zemědělství (Lahrichi 2014).

---

<sup>31</sup> Z tohoto pohledu se západní mocnosti a Čína rozcházejí zejména v otázce toho, co lze vykázat jako rozvojovou spolupráci a co nikoliv. Určitý segment výdajů, který ČLR vykazuje v oblasti rozvojové politiky, tak například může být ze strany západních institucí vyčleněn při odhadování hodnot čínského rozvoje.

<sup>32</sup> Příkladem takového dolu je například Gabriela Mistral, který v roce 2013 vyprodukoval 123 tisíc metrických tun mědi pouze pro čínské účely (Lahrichi 2014).

Zjevnou netransparentnost ze strany Číny a její nedostatečnou odpovědnost v oblasti životního prostředí považuji za dostatečné důvody pro označení její politiky v Chile za neslučitelné s konceptem dobrého vládnutí. Oba dva aspekty, jak transparentnost, tak ohleduplnost k životnímu prostředí lze v současné době považovat v rámci tohoto konceptu za stěžejní. V tomto ohledu tak politika Číny naplňuje spíše znak neokolonialismu.

#### **4.4.3 Oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky**

Třetím definičním znakem, který jsem v teoretických východiskách této diplomové práce stanovil pro určení toho, zda čínské angažmá v Chile naplňuje spíše znaky neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce, je oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky. Jak již bylo uvedeno dříve, nejdůležitějším orgánem v otázce přijímání rozhodnutí ohledně rozvojové politiky je Státní rada. V součinnosti se Státní radou, hierarchicky však pod ní, zajišťují rozvojovou politiku tři ministerstva – ministerstvo obchodu, ministerstvo financí a ministerstvo zahraničí. Pro doplnění je nutné uvést, že Státní rada je orgán, který se skládá z ministerského předsedy, vicepremiérů, generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Číny, ministrů a předsedů různých výborů. Jinými slovy – jedná se o ryze politické těleso.

Právě skutečnost, že nejdůležitějším orgánem v oblasti rozvojové pomoci je ryze politické uskupení, které má mezi svými primárními cíli a záměry naplňování národních zájmů dané země, zcela nekoresponduje s oddělením rozvojové politiky od té zahraniční či ekonomické. Rozvojové projekty, které se rozhodne uskutečnit tato politicky orientovaná Státní rada, se nemohou vyhnout tomu, že na ně bude pohlíženo politickou perspektivou. Tím bude do značné míry determinován druh a charakter podporovaných projektů. Ve struktuře čínské

rozvojové politiky neexistuje žádná rozvojová agentura, která většinou zajišťuje rozvojovou spolupráci u skupiny tradičních donorů.

V čínské praxi na chilském území znamená ono propojení rozvojové politiky s ekonomickou politikou například upřednostňování těch infrastrukturních projektů, které zemi zajistí snazší či levnější dopravu při transportu určitých komodit. Z případů z nedávné doby naplňuje v předchozí větě uvedená slova například budování kratších železničních tras v jižní oblasti Chile, na kterém se finančně podílejí čínské firmy. Podobně můžeme interpretovat i jejich zájem a snahu investovat při výstavbě nákladní železniční trasy v oblasti And (Wenfang 2014). Dalším podobným projevem může být schvalování projektů v oblasti přírodních zdrojů, které Číně následně usnadní import nerostných surovin, v případě Chile pak zejména mědi. Často se ve vzájemné spolupráci v poslední době vyskytují také energetické projekty, které mohou napomáhat uskutečnění čínských projektů a jejich zlevnění. Touto perspektivou lze nahlížet například na čínské dodávání solárních panelů a spolufinancování solárních elektráren v poušti Atacama (This is Chile 2014).

Ostatně, neoddělování rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky je možné vysledovat i na osmi pravidlech, která jsem uvedl výše v podkapitole 3.1. Tato pravidla od svého definování do dnešní doby slouží jako „osnova“ čínské rozvojové politiky. Šesté pravidlo hovoří o tom, že rozvojové projekty jsou prováděny za pomoci kvalitního čínského vybavení. Nikoliv za pomoci nevhodnějšího nebo nejlepšího možného vybavení, ale za pomoci toho čínského – toto pravidlo poměrně jednoznačně demonstruje prostupování ekonomické politiky do té rozvojové.

V oblasti neoddělování rozvojové a zahraniční politiky lze říci, že zde muselo dojít k proniknutí těchto sfér s ohledem na samotné kořeny vzájemných vztahů

mezi Čínou a Chile. V podstatě vynuceným neuznáváním Tchaj-wanu výměnou za navázání vztahů s ČLR je povaha vzájemného vztahu obou zemí od samotného počátku ovlivněna směrem a záměry čínské zahraniční politiky. Rozvojová politika, která následovala po navázání diplomatických vztahů, je tak, stejně jako všechny další sféry vzájemné spolupráce jednoznačně neoddělena od zahraniční politiky. Naopak lze říci, že je tato kooperace na určitém směřování čínské zahraniční politiky v podstatě založena a vybudována.

Na základě v této podkapitole uvedených tvrzení, na kterých jsem demonstroval prolínání čínské rozvojové politiky se zahraniční a ekonomickou politikou státu, tedy považuji charakter tohoto definičního znaku za projev naplňující znaky neokolonialismu spíše než rozvojové spolupráce.

#### **4.4.4 Podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora**

Dalším definičním znakem, jehož perspektivou budu nahlížet na čínské angažmá v Chile, je podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora. Z tohoto pohledu by místní obyvatelé měli být součástí uskutečňovaných zahraničních projektů a v ideálním případě mít i možnost podílet se na jeho plánování. Právě v tomto ohledu bývá Čína někdy kritizována, jelikož řadu svých projektů uskutečňuje za pomoci svých vlastních pracovníků, které do vybraných oblastí vysílá.

Na první pohled není Chile tou zemí, kde by ono zmíněné vysílání čínských pracovníků představovalo významný problém. V roce 2014 byl počet legálně pracujících cizinců na území Chile okolo 158 tisíc. Při pohledu na celkovou populaci země, která se pohybuje okolo 17 milionů, tak tento segment netvoří ani jedno procento populace. Pochopitelně je nutné přihlídnout k tomu, že reálná čísla budou o něco vyšší, nicméně i za tohoto předpokladu by nemělo být

číslo čínských pracovníků v Chile nijak markantní, neboť statistiky uvádějí, že tři čtvrtiny registrovaných pracovníků jsou latinskoamerického původu. Obdobný trend lze předpokládat i u černého pracovního trhu (Bloomberg Business 2014).

Nicméně na podrobnějších statistikách však lze vysledovat poměrně signifikantní nárůst čínských pracovníků v Chile. V období let 2002-2010 vzrostl podíl čínských imigrantů do této jihoamerické země o 215 %, což je třetí největší nárůst po Peru a Kolumbii. Největší podíl čínských pracovníků se živí v oblasti dvou odvětví – v maloobchodním a těžařském průmyslu, přičemž je to právě druhé zmiňované odvětví, které nejvíce způsobilo tento nárůst. Tato skutečnost bývá demonstrována na nárůstu čínských pracovníků v okolí měst Antofagasta, Iquique nebo Arica, která se nacházejí v těsné blízkosti chilských dolů a slouží především jako „základna“ pro dělníky z těchto dolů. Nicméně i přes zmiňovaný nárůst se celkový počet Číňanů pracujících v Chile pohyboval okolo roku 2010 kolem 5200 (Olmstead 2011). Vzhledem ke zmiňovanému trendu je však pravděpodobné další navýšení tohoto počtu v následujících letech.

U většiny projektů není v podstatě možné ve zveřejňovaných dokumentech dohledat národnostní strukturu pracujících. Nicméně obecně lze říci, že se tento stav liší projekt od projektu. V rámci dostupných dokumentů byly zaznamenány případy, kdy se čínští pracovníci na konkrétním zpracování projektu vůbec nepodíleli, stejně jako případy, ve kterých tvořili drtivou většinu všech pracujících (Abdenur 2013: 7-9). Nicméně v dostupných zdrojích není možné vysledovat nějaké explicitní důkazy o podpoře participace a angažovanosti místních obyvatel, které by Čína v rámci Chile prosazovala.

Zejména s ohledem na to, že se na řadě projektů v Chile podílejí čínští pracovníci a kvůli tomu, že nejsou dostupné žádné zmínky o aktivní podpoře participace a

angažovanosti místních obyvatel se spíše kloním k tomu, že Čína v tomto ohledu vykazuje znak slučitelný spíše s nekolonialismem, než s rozvojovou spoluprací.

#### **4.4.5 Závislost recipienta na donorovi**

Posledním definičním znakem, na základě kterého budu hodnotit čínské angažmá v Chile, je závislost recipienta na donorovi, tedy v tomto případě závislost Chile na Číně. Jak bylo uvedeno v předchozí části, Čína pro Chile představuje jednoho z klíčových obchodních partnerů. Z hlediska exportu je v současné době nejvýznamnějším partnerem, kam směřuje téměř čtvrtina chilského vývozu. Z pohledu importu je Čína druhým nejvýznamnějším partnerem, který zajišťuje necelou pětinu veškerého dovozu tohoto jihoamerického státu.

Výše uvedené hodnoty jsou poměrně vysoké, nicméně říci na jejich základě, že Chile je na Číně závislé, by bylo poněkud přehnané. V poslední době sice můžeme najít autory, kteří se zabývají jakousi závislostí Chile, potažmo řady dalších latinskoamerických zemí na Číně. Při pohledu na dostupné statistiky chilského obchodu po skončení studené války však tato tvrzení nezískávají příliš stabilní základy. Poměrně srovnatelné procentuální množství exportu, které v několika posledních letech směřovalo do Číny, tedy něco mezi 20-25 % celkového vývozu směřovalo po skončení studené války, na počátku 90. let, do Japonska – v roce 1991 se jednalo o necelých 19 % (WITS: Chile Exports 1991). Na přelomu 21. století se v podobných hodnotách pohybovaly rovněž Spojené

státy, kam například v roce 2002 směřovalo zhruba 20 % chilského vývozu<sup>33</sup> (WITS: Chile Exports 2002).

Ve stejném duchu, tedy proti tvrzení o chilské závislosti na Číně, hovoří také dlouhodobé statistiky importu. Největší podíl na celkovém dovozu Chile vykázala ČLR právě v posledním statisticky doloženém roce 2013, kdy její zboží tvořilo necelou pětinu chilského importu. Opět se ve srovnání s lety minulými nejedná o žádné „revoluční“ hodnoty – Spojené státy se podílely během 90. let na importu více než 20 % v několika letech, v roce 1995 tvořily americké komodity dokonce 25,45 % chilského dovozu (WITS: Chile Imports 1995). V podobných relacích jako nyní Čína se pohybovala i Argentina a to konkrétně v letech 2003 a 2004, kdy tvořila 19,64, respektive 19,74 % celkové hodnoty dovozu této jihoamerické země (WITS: Chile Imports 2003, WITS: Chile Imports 2004).

Literatura, která se této problematice dotýká, se spíše zaměřuje na určitou závislost chilského importu na vývozu nerostných surovin, zejména pak mědi. Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, měď tvoří až polovinu celkové hodnoty chilského exportu. Celkově vzato, pokud lze z pohledu obchodu hovořit o nějaké závislosti, jedná se spíše o závislost Chile na vývozu nerostných surovin, než závislost na Číně. Statistiky od roku 1990 v tomto ohledu hovoří poměrně jasně – nejdůležitějším partnerem z pohledu chilského exportu byly v tomto období země, které se dají zařadit do skupiny hospodářsky nejsilnějších. Japonsko bylo nejvýznamnějším partnerem v první polovině 90. let, poté bylo na této pozici vystřídáno Spojenými státy americkými a v posledních letech se nejvíce chilského zboží vyváží do Číny. Bylo by tak chybou tento jev chápat jako

---

<sup>33</sup> Navíc během celého období 90. let a úvodních let 21. století tvořily tyto dva státy, tedy USA a Japonsko, odbytíště pro zhruba 30 % veškerého chilského exportu (srovnej WITS: Chile Export by Country).

znak určité závislosti Chile na ČLR, spíše se jedná o projev charakteru chilského exportu, který je do značné míry determinován vývozem primárních surovin, zejména pak mědi. Časté využití tohoto kovového prvku v oblasti elektroniky nebo automobilového průmyslu poté koresponduje s tím, že jej ve velké míře potřebují právě země, které jsou v této oblasti aktivní, což platí jak pro Japonsko na počátku 90. let, USA na přelomu 21. století, tak v současné době pro Čínu.

Stejně tak z pohledu přímých zahraničních investic nemůžeme říci, že by Chile bylo na Číně závislé. Zde je toto tvrzení ještě o poznání přesvědčivější, neboť hodnota čínských investic je zatím relativně nízká, po přihlédnutí k investicím Spojených států nebo Evropské unie v zemi ji můžeme stále označit za poměrně zanedbatelnou. Na tomto tvrzení nic nemění fakt, že hodnota investic ČLR v Chile má výrazně vzestupnou tendenci a nejvyšší představitelé obou zemí ve svých prohlášeních podporují jejich další růst, což se pochopitelně následně odráží v jejich následných uplatňovaných politikách.

Proti závislosti recipienta na donorovi hovoří i jedno z osmi již několikrát zmiňovaných pravidel, která slouží jako základ čínské rozvojové pomoci. Čtvrté pravidlo hovoří o *podpoře soběstačnosti recipienta jako hlavní cíl poskytování rozvojové pomoci*, což je v naprostém rozporu s jakoukoliv formou závislosti recipienta na donorovi<sup>34</sup>.

Na základě důvodů, které jsem uvedl v této podkapitole, se tedy přikláním k tomu, že nelze hovořit o závislosti Chile na Číně. Proto v rámci tohoto

---

<sup>34</sup> Pochopitelně je naivní předpokládat, že by nějaké z podobných pravidel hovořilo o tom, že cílem rozvojové politiky je závislost příjemce pomoci i za předpokladu, že by tomu tak skutečně bylo. Nicméně těchto osm pravidel je definováno přímo ze strany ČLR, lze říci, že je v praxi dodržováno a v rámci těchto pravidel najdeme i taková, která jsou v naprostém kontrastu s definováním rozvojové spolupráce na základě DAC/OECD, čili tato pravidla nelze chápat jako jakousi úlitbu tradičním donorům nebo snahu zlepšit svoji image v mezinárodním prostředí. Naopak tato pravidla můžeme vnímat jako reálný obraz poskytování rozvojové pomoci ze strany Číny.

definičního znaku lze říci, že charakter vzájemného vztahu vykázal spíše znak rozvojové spolupráce a nikoliv neokolonialismu.

## 5 PŘÍPADOVÁ STUDIE II: VZTAHY MEZI ČÍNOU A MEXIKEM

### 5.1 Počátky vzájemných vztahů

Historické kořeny spolupráce mezi Čínou a Mexikem sahají až do 16. století. Mezi čínskými přístavy a mexickým Acapulcem se v té době, podle odhadů, ročně plavilo dvacet až šedesát lodí v rámci cesty, kterou historici někdy označují jako „mořskou hedvábnou stezku“. Na této trase, která měla zastávku na tehdy španělských Filipínách, se do Nového světa vozilo zejména hedvábí, bavlna, střelný prach a šperky. Tento typ zboží byl směňován nejčastěji za obuv, olivový olej nebo víno (McAnarney 2012).

V rámci 20. století sahají počátky vzájemných vztahů do 70. let. V roce 1971 stvrdil tehdejší mexický prezident Luis Echeverría navázání oficiálních diplomatických vztahů s Čínou, čímž se Mexiko stalo třetí latinskoamerickou zemí, po Kubě a Chile, která tak učinila. Mexický prezident v té době rovněž otevřeně podpořil ČLR ve snahách získat pozici stálého člena Rady bezpečnosti OSN, což se Číně ještě v říjnu téhož roku povedlo. O dva roky později, v roce 1973, Echeverría jako první latinskoamerický prezident uskutečnil oficiální návštěvu Číny. Za jeho vlády vzkvétal vzájemný obchod a kooperace, která byla postavena většinou na multilaterálním základě a fungovala zejména prostřednictvím mezinárodních organizací (Domínguez 2006: 38).

Během 80. let vzájemné vztahy pokračovaly v podobném duchu, který byl nastaven za prezidenta Echeverría. K dobrým obchodním vztahům přibyla i podpora na mezinárodním poli, která se projevila například otevřeným čínským souhlasem s uplatňovanou mexickou politikou v rámci regionu střední Ameriky. Čína rovněž explicitně chválila multilateralismus a nezávislost, tedy jedny z konceptů, které Mexiko v té době uplatňovalo v rámci své mezinárodní politiky (Domínguez 2006: 38).

## 5.2 Charakter vzájemných vztahů v období po skončení studené války

Na rozdíl od vztahu mezi Chile a Čínou, který se zdá být bez závažnějších problémů, v rámci toho mexicko-čínského se jich několik vyskytuje. První z nich se naplno začaly projevovat v období po skončení studené války. S růstem čínského exportu na americký kontinent narůstal strach mexických představitelů z toho, že jejich zboží nebude konkurenceschopné. Prvním projevem tohoto stavu bylo v roce 1993 uvalení antidumpingových cel na textil, obuv a hračky dovážené z Číny. Obavy Mexika se naplno projevovaly v otázce vstupu Číny do Světové obchodní organizace, k němuž zaujímali mexičtí představitelé spíše rezervovaný postoj. Až do samotného vstupu Číny do WTO v roce 2001, Mexiko dále uplatňovalo na čínské zboží zmiňovaná antidumpingová cla. Tehdejší napjatost vzájemných vztahů demonstruje skutečnost, že Mexiko bylo ze všech 141 členů WTO poslední zemí, která s Čínou podepsala bilaterální smlouvu, jež definitivně stvrdila členství ČLR v této organizaci. Mexičtí představitelé se obávali toho, že čínský export bude výrazně konkurovat tomu mexickému, zejména pak na americkém trhu (Domínguez 2006: 38).

Barbara Hogenboomová považuje situaci, do které se Mexiko na přelomu tisíciletí dostalo, za totožnou s tou, kterou samo zažilo o pár let dříve, akorát z druhé strany „barikády“. Na počátku 90. let Mexiko vyjednávalo se Spojenými státy a Kanadou o podepsání Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA). Zejména v USA se v té době vyskytovaly poměrně silné hlasy, jež varovaly před levnými výrobky a pracovní silou pocházející právě z Mexika a které měly poškodit americké hospodářství a připravit o práci místní pracovníky. Růstem Číny, která operovala v podobných odvětvích a exportovala do stejných oblastí, se tak Mexiko dostalo do podobné situace jako USA před podpisem smlouvy právě s touto středoamerickou zemí (Hogenboom 2010: 55).

Zatímco u ostatních zemí Latinské Ameriky lze v podstatě bez výjimek říci, že ekonomický růst Číny pro ně měl více přínosů než nevýhod, u Mexika se to alespoň v období po vstupu ČLR do WTO říci nedalo. V praxi se do značné míry naplnily obavy, které varovaly před nekonkurenceschopností mexických vývozních artiklů a pracovní síly v porovnání s tou čínskou. Tato skutečnost byla poměrně symbolicky „zpečetěna“ tam, kde to pro Mexiko bylo nejcitlivější – ve Spojených státech. Navzdory mnohem výhodnější geografické pozici Mexika a Severoamerické dohodě o volném obchodu nahradila Čína v roce 2003 tento středoamerický stát na pozici druhého nejvýznamnějšího zdroje amerického importu (Zhu 2005: 105).

V rámci politické sféry v období po roce 2000 však nelze hovořit pouze o negativních aspektech vzájemných vztahů. Přestože se mexičtí představitelé v roce 2004 setkali s dalajlámou, v praxi země stále dodržovala „politiku jedné Číny“. Přestože během prezidentského období Vicenta Foxe došlo k oficiálnímu odsouzení Kuby za porušování lidských práv, stejná administrativa neučinila totéž směrem k ČLR. Když se v rámci tehdy ještě Komise pro lidská práva<sup>35</sup> při OSN probírala otázka porušování lidských práv v Číně, Mexiko se zdrželo hlasování. V rámci hlasování na půdě Valného shromáždění OSN dokonce za prezidenta Foxe narostlo množství souhlasných hlasů mezi oběma zeměmi v porovnání s hlasováním během vlády jeho předchůdce Ernesta Zedilla. Mexiko tak na základě hlasování ve Valném shromáždění OSN bylo za vlády Foxe zemí vykazující druhou nejvyšší shodu s čínským hlasováním. Vyšší shodu vykazovala už pouze Kuba (Domínguez 2006: 39).

Výše zmíněná shoda mezi oběma zeměmi byla patrná zejména v letech 2002-2003, kdy bylo Mexiko nestálým členem Rady bezpečnosti OSN. Mexiko s Čínou

---

<sup>35</sup> Na základě rezoluce Valného shromáždění nese tento orgán od roku 2006 název Rada pro lidská práva.

souhlasilo ve většině otázek probíraných v uvedeném období v rámci tohoto orgánu. Největší míru shody vykazovaly obě země zejména v otázce opatření souvisejících s blížící se válkou v Iráku, ke které obě země zaujímaly negativní stanovisko (Domínguez – de Castro 2009: 161).

Na druhou stranu se mexická administrativa několikrát vůči Číně vyhradila. V roce 2002 při summitu organizace APEC konaném právě v Mexiku prezident Vicente Fox zpochybňoval čínskou konkurenceschopnost. Čína podle jeho slov konkurenceschopná být může, nicméně stejně tak může být její náhlý úspěch výsledkem nerespektování řady pravidel, které ostatní země, včetně Mexika, dodržují (Lederman – Olarreaga – Perry 2009: 4).

V roce 2004 rovněž z úst prezidenta Foxe na adresu Číny zaznělo, že používá autoritářské a nedemokratické prostředky pro omezení mobility pracovní síly. Již zmíněné setkání mexických představitelů s tibetským duchovním vůdcem, ke kterému došlo rovněž v roce 2004, ke zlepšení vzájemných vztahů také nepřispělo. Výroky pronesené na adresu Číny zejména za Foxovy administrativy navíc výrazně přispěly ke změně vnímání ČLR ze strany mexické veřejnosti, které začalo být mnohem výrazněji negativní, přestože tomu tak dříve nebylo a Čína nebyla ze strany obyvatel Mexika příliš vnímána ani jako hrozba pro národní hospodářství (Domínguez 2006: 39).

Zlepšení vzájemných vztahů přišlo od roku 2005. V tomto roce byla oběma zeměmi vytvořena speciální komise, která má za úkol zlepšit úroveň a objem vzájemného obchodu. Zároveň byly v témže roce podepsány dohody o využívání přístavů, smlouva určující předpisy týkající se obchodu se zemědělskými produkty nebo dohoda o spolupráci v cestovním ruchu. Čína navíc v rámci vzájemné spolupráce garantovala 300 stipendií pro mexické studenty na svém území (Domínguez 2006: 39).

Zlepšování mexicko-čínských vztahů pokračovalo během prezidentského období Foxova nástupce Felipe Calderóna. Za jeho vlády se Čína stala druhým nejvýznamnějším obchodním partnerem Mexika. Mexiko se během jeho prezidenství stalo druhým nejdůležitějším obchodním partnerem ČLR v rámci regionu Latinské Ameriky. Z hlediska kulturní výměny začalo být Mexiko pro Čínu dokonce nejvýznamnějším partnerem v regionu. Calderón se se svým čínským protějškem Chu Ťin-tchaem setkal v roce 2012. Nejvyšší představitelé Mexika a Číny si pochvalovaly činnost komise zabývající se vzájemným obchodem obou zemí. Zároveň vyjádřili touhu rozšířit sféru vzájemné spolupráce do dalších oblastí jako je věda a výzkum, vývoj technologií nebo rozvoj infrastruktury (China 2012).

Přestože obchodní vztahy mezi Mexikem a Čínou jsou velice nadstandardní, celkovému zlepšení vzájemných vztahů brání zejména vnímání druhého aktéra jako přímého konkurenta. Tento přístup je možné spatřit především v rámci mexické administrativy a jejích kroků či prohlášení. Kromě několika „protičínských“ poznámek pronesených zejména za vlády prezidenta Foxe, můžeme z nedávné doby zmínit událost z roku 2012 z konce Calderónova prezidentského období. Mexiko v té době podalo k WTO protest proti Číně, v němž obviňovalo Peking z udělování subvencí národnímu textilnímu průmyslu, čímž by ČLR porušovala členství v této organizaci (Hayoun 2014). Tyto akty mexických představitelů pochopitelně komplikují výraznější prohlubování vzájemných vztahů. Calderónův nástupce Enrique Peña Nieto a jeho administrativa zatím volí směrem k Číně „diplomatictější“ přístup, nicméně na předčasné soudy je brzy, neboť zmíněný politik není ani v polovině svého prezidentského období.

### 5.3 Charakter vzájemné spolupráce

Zásadní problém, který do značné míry determinuje vzájemnou spolupráci, je podobnost mexického a čínského trhu. Ten čínský od svého růstu představoval pro Mexiko výraznou konkurenci v oblasti výroby, což je projevovalo jak v obchodu, tak v příchodu zahraničních investic. Mexiko v úvodních letech 21. století představovalo zemi, která měla s Čínou největší obchodní deficit. Tento fakt byl způsoben především masivním mexickým importem čínského zboží – Čína se z tohoto pohledu stala v roce 2003 druhým nejvýznamnějším partnerem Mexika. Někteří odborníci spatřují důvody tohoto mexického problému v nadměrné otevřenosti národní ekonomiky. Z jejich pohledu příliš neoliberální systém tak nebyl schopen pohotově zareagovat na nastalou situaci<sup>36</sup> (Hogenboom 2010: 55).

Síla Číny a hrozba, kterou pro Mexiko její růst může představovat, byla znát především v oblasti výroby. Jen do roku 2003 přesunulo 85 % výroben obuvi, fungujících na území Mexika, svoji manufakturu do Číny. Další významné firmy, jako například Sony, Kodak, NEC nebo VTech zavřely své mexické výroby a přesunuly je právě do ČLR. Jen v období let 2000-2004 tak došlo v Mexiku v důsledku přesunu produkce do Číny ke ztrátě zhruba 250 tisíc pracovních míst (Domínguez 2006: 38–39).

Rapidně rostoucí čínská výroba a exportní síla představovala hrozbu i pro jiné latinskoamerické země – mezi těmi nejčastěji zmiňovanými nalezneme především Brazílii a Argentinu. Nicméně nejvíce zasaženou zemí v regionu bylo bez pochyby právě Mexiko. K roku 2009 bylo 97 % vývozu Mexika ve výrobní oblasti, tedy zhruba 71 % celkového exportu země, pod přímou hrozbou

---

<sup>36</sup> Tyto hlasy sílily právě při porovnání s Čínou, kde byla v kontrastu s Mexikem uplatňována smíšená ekonomika se silnou rolí státu projevující se jeho intervenováním do ekonomiky (Hogenboom 2010: 55).

čínského exportu<sup>37</sup>. V oblasti elektronického průmyslu byl trend směřující ve prospěch Číny také markantní. V roce 2000 byl podíl obou států na vývozu počítačů do celého světa poměrně srovnatelný – z Číny se vyváželo necelých 6 % všech počítačů, z Mexika zhruba 4,5 %. Do roku 2009 klesl v tomto ohledu podíl Mexika na 3,6 %, zatímco Čína se během stejného období dostala na 47,7 %. Mexiko tak v prvním desetiletí 21. století zažívalo poměrně solidní šok, jenž následoval po období relativní prosperity a nadějí, které s sebou přineslo podepsání smlouvy NAFTA a její fungování do roku 2000. V tomto období, tedy mezi lety 1994-2000 Mexiko zažívalo významný boom exportu daný právě rostoucím vývozem především do Spojených států. Se vstupem Číny do WTO, se tato situace rapidně změnila (Gallagher 2010: 10–11).

Celkem podstatným aspektem ve vzájemných vztazích obou zkoumaných zemí je, že Čína nekupuje od Mexika ropu nebo další nerostné bohatství, kterým tato středoamerická země disponuje (Domínguez 2006: 39). Děje se tak přesto, že vývoz nerostných surovin tvoří poměrně výraznou položku v rámci mexického exportu – v roce 2013 tvořil více než 16,5 % celkového vývozu (WITS: Mexico Trade Summary 2013). Z pohledu Číny, která má enormní spotřebu nerostných surovin a jejich potřeba do značné míry determinuje řadu čínských vztahů s jinými státními aktéry, je tato skutečnost poměrně specifická. Mezi nejdůležitější komodity mexického exportu směřujícího do Číny tak patří syntetická vlákna, výrobky z oceli, plasty nebo alkoholické výrobky. Na druhé straně Čína do Mexika dováží zejména elektromechanická zařízení, textilní výrobky nebo chemické produkty (Domínguez 2006: 39).

---

<sup>37</sup> V oblasti celého regionu Latinské Ameriky bylo v roce 2009 ohroženo čínským exportem zhruba 92 % vývozu v oblasti výroby, což v té době představovalo 39 % celkového exportu z regionu (Gallagher 2010: 11).

Při pohledu na obchodní statistiky z roku 2013 zjistíme, že Čína je pro Mexiko, i přes ne zcela idylické vzájemné vztahy, jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů. Z pohledu exportu je Čína čtvrtým nejdůležitějším partnerem – ve zmíněném roce do ČLR směřovalo 1,7 % mexického vývozu. Více mexického zboží proudí pouze do Španělska, které vykázalo o zhruba dvě desetiny vyšší hodnotu; do Kanady, kam mířilo 2,74 % exportu a do Spojených států, které se na mexickém exportu podílejí necelými 79 % (WITS: Mexico Exports 2013). Přestože se podíl Číny může zdát procentuálně zanedbatelný, je zde možné vysledovat výrazně rostoucí trend – neboť v roce 2005 ČLR v tomto ohledu nevykazovala hodnotu vyšší než 0,5 %<sup>38</sup> (WITS: Mexico Exports 2005).

Z pohledu mexického importu hraje Čína mnohem důležitější roli. V roce 2013 představovala druhého nejvýznamnějšího partnera, který zajišťoval 16,09 % veškerého dovozu. Více zboží dovezou do Mexika pouze Spojené státy, konkrétně 49,25 % (WITS: Mexico Imports 2013). Když tato čísla porovnáme s hodnotami z roku 2005, můžeme zde vysledovat obdobný trend jako při posuzování exportu, tedy rostoucí podíl Číny a klesající podíl USA. V roce 2005 Spojené státy zajišťovaly téměř 54 % mexického importu, zatímco Čína necelých 8 % (WITS: Mexico Imports 2005).

Přímé zahraniční investice Číny jsou v Mexiku, podobně jako v Chile, poměrně nízké. V období let 1990-2009 investovala Čína v zemi podle odhadů zhruba 146 milionů dolarů, což je zhruba desetina toho, co se odhaduje ve stejném období v Kolumbii nebo Ekvádoru (ECLAC 2013). Přesné údaje z posledních několika let v tomto případě nejsou k dispozici. Poslední hodnoty se vztahují k roku 2011, kdy mexická administrativa uváděla, že Čína na jejím území investovala 157 milionů dolarů. Čínské úřady však ke stejnému období uváděly až čtyřnásobnou

---

<sup>38</sup> Zároveň je ve stejném období možné vysledovat pokles u Spojených států, kam v roce 2005 směřovalo necelých 86 % mexického vývozu (WITS: Mexico Exports 2005).

částku. I v případě, že by platila ona výrazně vyšší hodnota, vzhledem k tomu, že americké investice v Mexiku se ve zmíněném roce pohybovaly okolo 8 miliard dolarů, je výše čínských investic poněkud zanedbatelná (Godoy 2013). Přesto by se i v případě platnosti Mexikem uváděné hodnoty jednalo o částku vyšší než v předchozích dvou dekadách dohromady, čili relativně výrazný vzestupný trend je zde možné vysledovat. Vzhledem k prohlášení nejvyšších představitelů obou zemí, které volají po podpoře růstu čínských investic v Mexiku, lze v budoucnu očekávat další nárůst.

## **5.4 Aplikování definičních znaků na čínské angažmá v Mexiku**

### **5.4.1 Vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta**

Prvním znakem, který jsem v teoretických východiscích této diplomové práce stanovil k posouzení toho, zda čínské angažmá v Mexiku naplňuje spíše znaky rozvojové spolupráce, nebo neokolonialismu, je vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta. Stejně jako u první případové studie je tento aspekt výrazně ovlivněn samotným navázáním vzájemných vztahů, ke kterému v tomto případě došlo v roce 1971. Podmiňování existence vzájemných vztahů prosazováním „politiky jedné Číny“ je výrazným zásahem do vnitřních záležitostí Mexika.

Obdobně jako v první případové studii se však kromě výše zmíněného zásahu do zahraniční politiky, který se projevuje mezinárodním neuznáváním Tchaj-wanu, nasetkáváme s případy, ze kterých by vyplývalo, že ČLR zasahuje do vnitřních záležitostí Mexika. Kromě již uváděného faktu, že Čína obecně do vztahů s ostatními státními aktéry nezatahuje ideologii a spíše se soustředí na rozvíjení ekonomických vztahů a vazeb, souvisí tento stav ještě s dalším aspektem vycházejícím ze samotného charakteru čínsko-mexických vztahů. Vzájemné

vztahy se dají označit za intenzivní v ekonomické oblasti, nicméně v ostatních sférách není kooperace nikterak výrazná. Toto tvrzení platí zejména pro oblast politické a diplomatické spolupráce. Právě prostřednictvím těchto sfér by mohlo docházet k reálnému vměšování do vnitřních záležitostí státu. Není-li spolupráce v těchto oblastech nikterak výrazná, je zde logicky menší prostor pro případné ovlivňování vnitřních záležitostí druhého aktéra.

Zároveň je v tomto případě nutné zohlednit skutečnost, jak je Čína vnímána mexickou perspektivou. Převažující pohled na tuto asijskou zemi je jako na rivala a na soupeře zejména v exportní oblasti. Tento pohled je znát i z přímých prohlášení nejvyšších mexických představitelů. Prezident Vicente Fox otevřeně ve svém projevu označil ČLR za soupeře, nikoliv partnera. K tomuto prohlášení navíc došlo v roce 2005, tedy v období, kdy se vzájemné vztahy již výrazně zlepšovaly (Domínguez 2006: 40). Z těchto důvodů je tak krajně nepravděpodobné, že by Mexiko umožnilo Číně, jakožto svému soupeři, jakýmkoliv způsobem zasahovat do svých vnitřních záležitostí.

V předchozí části textu byla řeč o názorové shodě mezi mexickými a čínskými představiteli, která se nejmarkantněji projevovala mezi lety 2002-2003, kdy byla tato středoamerická země nestálým členem Rady bezpečnosti OSN. Na této platformě spolu oba státy souhlasily ve většině probíraných otázek, i v té době pravděpodobně nejdůležitější – vojenské invazi v Iráku. Tuto názorovou shodu však nelze interpretovat jako „umělou“ s tím, že by měla základy v jakémisi čínském vměšování do mexických záležitostí a rozhodovacích procesů. Můžeme ji chápat spíše jako pouhou názorovou shodu partikulárních administrativ v mezinárodních otázkách.

Na základě uvedených fakt docházíme k podobnému závěru jako u první případové studie zabývající se čínským angažmá v Chile. Ani v tomto případě se

podle mého názoru nelze jednoznačně přiklonit k tomu, zda se ČLR vměšuje do vnitřních záležitostí Mexika, či zda nikoliv. Souhrnně se opět dá říci, že se Čína do mexických záležitostí nevměšuje a tato středoamerická země je z jejich pohledu vnímána jako plnohodnotný partner se svými vlastními rozhodovacími procesy. Tato situace je ovšem determinována uznáváním politiky jedné Číny ze strany Mexika, které v podstatě podmiňuje samotnou existenci vzájemných vztahů. Tento přístup považuji za výrazný zásah do vnitřních záležitostí Mexika. Stejně jako v případě Chile proto není z mého pohledu možné jednoznačně stanovit, zda se Čína vměšuje do mexických záležitostí, či nikoliv, neboť ani jeden z těchto závěrů by nebyl plně pravdivý a nebylo by možné jej podpořit relevantními argumenty.

#### **5.4.2 Podpora principů dobrého vládnutí ze strany donora**

V této podkapitole se při hodnocení čínského angažmá v Mexiku zaměřím na druhý definiční znak, kterým je podpora principů dobrého vládnutí. Jak bylo uvedeno, klíčovými aspekty tohoto konceptu jsou zejména podpora demokracie, rovnosti, práva, prosazování politiky odpovědnosti nebo uplatňování transparentnosti ve vzájemných vztazích.

Při pohledu na principy dobrého vládnutí zjistíme, že čínské chování v Mexiku s několika rysy tohoto konceptu nekoresponduje. Problematická je, Číně často vytýkaná, oblast životního prostředí. V mexickém prostředí ilustruje tuto skutečnost například výstavba obrovského obchodního centra v oblasti Cancúnu, jež započala v roce 2013 a která měla být vybudována na základě čínských investic. Toto centrum vzdálené pouhé tři kilometry od vod Karibského

moře mělo být základnou pro čínské firmy a prodejce v oblasti<sup>39</sup>. Jeho výstavba byla na začátku tohoto roku přerušena na základě rozhodnutí Mexické agentury na ochranu životního prostředí a developerům tohoto projektu byla, kromě zákazu pokračování ve výstavbě, udělena pokuta ve výši 1,5 milionu dolarů. Podle prohlášení této agentury aktivity developerů zhoršovaly, ovlivňovaly a v konečném důsledku poškodily ekologickou rovnováhu, lesní ekosystém a biodiverzitu v této oblasti (Sanchez 2015).

Rozhodnutí kromě ekologických aktivistů přivítali i mexičtí výrobci a podnikatelé, podle jejichž odhadů by prostřednictvím tohoto centra byly ročně importovány do země zhruba dvě tuny čínského zboží v přibližné hodnotě dvě miliardy dolarů. Poslankyně zvolená v tomto regionu Alejandra Serrano Pavon k záležitosti uvedla, že rozvojové projekty jsou pro Mexiko nezbytné při podpoře ekonomického růstu a tvorbě pracovních míst, nicméně musí splňovat vizi udržitelného rozvoje. Vzhledem k tomu, že developeri chystají dát celou záležitost k soudu, lze zatím rozhodnutí o ukončení výstavby chápat spíše jako prozatímní (Sanchez 2015).

Určité kontroverze lze vysledovat ze strany Číny i v těžebním průmyslu, byť právě v této sféře není tato asijská země v oblasti Mexika příliš aktivní. Několik dolů na mexickém území je vlastněno čínskými společnostmi, například důl na těžbu železné rudy v oblasti Sinaloa na severozápadě Mexika. Čínská firma se při vlastnickém přebírání tohoto dolu zavázala k odvádění určité části finančních výnosů do rozpočtu přilehlé komunity<sup>40</sup>. Zároveň měla podle kontraktu zajistit na území komunity vybudování základní infrastruktury, výstavbu nemocnice, vylepšenou elektrickou síť a vodní systém. Čínská firma však žádný z těchto

---

<sup>39</sup> Celková plocha obchodního centra byla plánovaná na zhruba 1400 akrů, tedy více než 5,6 kilometru čtverečních. Jednalo by se o druhé čínské centrum takového charakteru v rámci ostatních zemí světa, to první již bylo otevřeno a funguje v Dubaji (Sanchez 2015).

<sup>40</sup> Konkrétně se jednalo o dva dolary odvedené z každé tuny železné rudy vytěžené z dolu (Wilson 2014).

závazků v plánovaném termínu nedodržela a obyvatelé komunity se proto rozhodli demonstrovat a zablokovali přístup do dolů. Někteří z demonstrantů byli v této záležitosti zadrženi a v současné době je celá záležitost předmětem soudního líčení (Wilson 2014).

Opětovně, jako v první případové studii, jsou v otázce čínské podpory principů dobrého vládnutí problematické další aspekty související zejména s obecným charakterem rozvojové politiky ČLR. Nereálný je v čínském případě, z již uvedených důvodů, aspekt podpory demokracie. Obdobná situace je v otázce transparentnosti – ani v případě čínsko-mexických vztahů není možné dohledat konkrétní hodnoty udělovaných půjček, grantů nebo výši investovaných peněz ze strany ČLR. Většina uvedených hodnot je spíše odhadem některé ze zainteresovaných stran.

Vzhledem k uvedeným důvodům, na kterých demonstrují nesoulad čínské politiky v Mexiku s konceptem dobrého vládnutí – a to zejména v oblasti transparentnosti a odpovědnosti k životnímu prostředí, považují povahu tohoto aspektu za rys neokolonialismu spíše než rozvojové spolupráce.

#### **5.4.3 Oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky**

Třetím definičním znakem, na základě kterého budu posuzovat, zda čínské angažmá v Mexiku naplňuje spíše znaky neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce, je oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky. Vzhledem k obecnému charakteru čínské rozvojové politiky zde, stejně jako v případě Chile platí, že rozhodujícím orgánem, který přijímá rozhodnutí v otázce čínské rozvojové politiky na mexickém území je Státní rada. Ta jakožto politický orgán pracuje ze samotné podstaty svého složení s ohledem na národní

zájmy a cíle, což se bude pochopitelně projevovat na podpoře projektů či investic uskutečňovaných v Mexiku.

Rovněž v tomto případě platí, že vzájemné vztahy jsou udržovány pouze kvůli uplatňování politiky jedné Číny ze strany Mexika. Tedy samotné navázání mexicko-čínských diplomatických vztahů v roce 1971 a veškeré aspekty vzájemné spolupráce, které od té doby obě strany uskutečnily, jsou tak prostoupené jedním z primárních zájmů čínské zahraniční politiky, tedy izolováním Tchaj-wanu. Stejně tak v mexicko-čínském vztahu bude uplatňováno z tohoto pohledu problematické šesté pravidlo čínské rozvojové politiky hovořící o provádění projektů za pomoci „kvalitního čínského vybavení“, které svědčí o prostupování ekonomické politiky a zájmů.

Na území Mexika se v předchozích dvou odstavcích uvedené znaky projevují v několika případech. Jako příklad může posloužit mimo jiné výrazný zájem, který projevuje čínským státem vlastněná firma China Railway Construction Corp (CRCC) o výstavbu vysokorychlostní železnice mezi Ciudad de México a Querétarem. Propojení mexického hlavního města s tímto průmyslovým centrem má být vůbec první vysokorychlostní železniční trať v oblasti Latinské Ameriky. Výběrové řízení je vypsáno na vyprojektování trati, samotnou výrobu a výstavbu, dodání vysokorychlostních souprav, údržbu a provoz po dobu pěti let od jejího otevření. Čína již tento projekt získala, nicméně záhy jí byl na protest ostatních zúčastněných firem odebrán<sup>41</sup>, a bylo vypsáno nové výběrové řízení, které má znát svého vítěze v červenci tohoto roku. Čína se do tohoto obnoveného tendru opětovně přihlásila a je považována za hlavního favorita (Deutsche Welle 2015).

---

<sup>41</sup> Výsledky prvního tendru byly pod palbou kritiky ostatních firem zejména pro nedostatečný čas na poskytnutí projektu. Zároveň se v té době ukázalo, že jedna z mexických firem patřících do tohoto čínského železničního konsorcia, byla vlastníkem domu, který měla koupit první dáma Mexika. Po provalení tohoto střetu zájmů byly výsledky výběrového řízení odvolány (Deutsche Welle 2015).

Kromě finančního zisku, který by ČLR z tohoto projektu mělo, by jim podmínky výběrového řízení umožňovaly do značné míry kontrolovat a ovládat jednu z nejdůležitějších železničních tratí v zemi. Querétaro je průmyslové centrum, vzdálené zhruba 200 kilometrů od hlavního města. Průmysl se na HDP této oblasti podílí více než 40 %, přičemž je zde koncentrovaná zejména výroba (ProMéxico 2014). Čína tak nejenže může zlevnit svůj import z Mexika, ale zároveň prostřednictvím určitých opatření může navyšovat výrobní náklady mexických výrobků a tím následně i cenu exportovaného zboží. Tento aspekt může hrát potenciálně důležitou roli v soupeření mexických a čínských komodit na americkém trhu.

V této podkapitole jsem na uvedených příkladech poukázal na prolínání čínské rozvojové politiky se zahraniční a ekonomickou politikou státu. Vzhledem k tomu tedy považuji za nemožné považovat rozvojovou politiku ČLR v Mexiku za oddělenou od zmíněných sfér. Charakter tohoto definičního znaku tak naplňuje spíše znaky neokolonialismu než rozvojové spolupráce.

#### **5.4.4 Podpora participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora**

V této podkapitole se zaměřím na předposlední definiční znak určený pro zkoumání čínského angažmá v Mexiku – podporu participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany Číny. Jak bylo uvedeno v první případové studii, Čína je často předmětem kritiky, neboť do vybraných oblastí posílá své pracovníky, kteří mají za úkol uskutečňování naplánovaných projektů. To je pochopitelně v rozporu s podporou participace a angažovanosti místních obyvatel.

Podobně jako v chilském případě nelze říci, že by čínské obyvatelstvo tvořilo nějaký výrazný podíl v rámci mexické společnosti. Statistiky vytvořené na základě sčítání lidu v roce 2010 uvádějí, že v Mexiku v té době žilo 6655 obyvatel

čínské národnosti. Zhruba desetinásobek obyvatel má čínské předky. Při více než 120 milionech obyvatel Mexika se tedy nejedná o závratné číslo i s přihlédnutím k tomu, že reálný počet bude o něco vyšší (INEGI 2010).

Přestože podíl Číňanů v rámci mexické společnosti není nijak výrazný, lze zde v posledních letech vysledovat poměrně značný vzestupný trend. Při porovnání s předposledním sčítáním lidu v roce 2000 zjistíme, že za první desetiletí 21. století narostl počet čínských občanů o necelých pět tisíc z 1754 na již zmíněných 6655 (INEGI 2010). V roce 2009 byl počet čínských žadatelů o trvalý pobyt v Mexiku 2661, o rok později toto číslo narostlo o 36 % na 3620 (Sánchez 2011). V roce 2013 tvořil počet Číňanů, kterým byl poskytnutý trvalý pobyt, více než 8 % z celkového ročního počtu imigrantů na mexickém území, konkrétně 4743. Číňané tak byly v daném období z tohoto pohledu druhou nejvýznamnější menšinou po obyvatelích Spojených států, kteří v tomto roce tvořili necelou čtvrtinu všech imigrantů (Flores 2014). I z těchto statistik je tak patrný vzestupný trend čínské migrace mířící do této středoamerické země.

Většina čínských migrantů žije v oblasti Mexicali na severu země. V této oblasti se nachází jedna z největších čínských komunit v rámci Latinské Ameriky, kde by podle aktuálních odhadů mělo žít až kolem 20000 Číňanů. V této komunitě založené více než před sto lety se nacházejí školy vyučující čínštinu, ve kterých se potomci Číňanů narození již v Mexiku učí jazyk a něco o kultuře země odkud přišli jejich předci (Binkowski 2015).

Vzhledem ke zmiňované úrovni transparentnosti ze strany čínského státu a firem, není možné najít relevantní statistiky zabývající se množstvím čínských pracovníků v rámci uskutečňovaných projektů, či jejich podíl ve vztahu k místním občanům. Přítomnost a množství čínských obyvatel se bude pochopitelně lišit případ od případu. Jeden z mála projektů, kde jsou k dispozici

konkrétnější informace, je již zmiňovaný projekt výstavby velkého obchodního centra, o kterém jsem hovořil v podkapitole 5.4.2. V plánu výstavby tohoto centra se počítalo s vybudováním obytných prostor pro zhruba 700 pracovníků. Ti měli být podle záměrů developera čínské národnosti (Sanchez 2015). Tato skutečnost rozhodně nekoresponduje s podporou participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany Číny.

V dostupných zdrojích nelze najít informace o aktivní podpoře participace a angažovanosti místních obyvatel v rámci čínské politiky uplatňované v Mexiku. Vzhledem k tomu, že podobné chování bývá způsobem, jak zajistit zlepšení svojí „image“ v mezinárodním prostředí, nestává se předmětem skrývání před veřejností, spíše naopak. Lze se proto domnívat, že pokud by byly nějaké důkazy o aktivním prosazování probíraných politik, byly by zveřejňovány – s velkou pravděpodobností přímo čínským státem. Vzhledem k výše zmíněnému se i s ohledem na to, že tento definiční znak nejvíce „trpí“ nedostatkem relevantních zdrojů, přikláním k tomu, že Čína v tomto případě vykazuje v rámci Mexika spíše znak korespondující s neokolonialismem.

#### **5.4.5 Závislost recipienta na donorovi**

Posledním zkoumaným znakem určeným pro stanovení toho, zda čínské chování v Mexiku naplňuje spíše znaky neokolonialismu, či rozvojové spolupráce, je závislost recipienta na donorovi. Při pohledu na jednotlivé ukazatele, které by případnou závislost naznačovaly, však můžeme říci, že žádné podobné tendence nevykazují.

Při zkoumání obchodní ukazatelů, tedy především bilancí importu a exportu stěží můžeme dojít k závěru, že by Mexiko bylo z tohoto pohledu na Číně závislé. Jak již bylo uvedeno, z hlediska mexického exportu tvořila Čína v roce 2013

odbytiště pro 1,7 % vývozu, z ČLR do Mexika směřovalo ve stejném období 16,09 % z celkového dovozu této středoamerické země (WITS: Mexico Exports 2013, WITS: Mexico Imports 2013). Ani jeden z těchto údajů nesvědčí o jakési formě závislosti Mexika. Z mexického pohledu je v rámci vzájemného obchodu problematický spíše obchodní deficit, ke kterému v rámci těchto vztahů pravidelně dochází. Otázka závislosti Mexika z pohledu bilance dovozu a vývozu by mohla být, a v rámci odborné literatury také je, spíše předmětem zkoumání mexicko-amerických vztahů – do Spojených států v roce 2013 mířilo téměř 79 % mexického exportu a stejný stát zajišťoval necelých 54 % celkového importu Mexika (WITS: Mexico Exports 2013, WITS: Mexico Imports 2013), nicméně to není předmětem této diplomové práce.

Stejně tak nemůže být o závislosti řeč při pohledu na čínské investice na mexickém území. Přestože u nich můžeme vysledovat poměrně vzestupný trend, v porovnání s investicemi zejména ze strany USA, jsou investice ČLR v Mexiku relativně zanedbatelné. I s ohledem na vzestup v posledních letech a podporu čínských investic prostupující mexickou administrativou, se nedá předpokládat, že by se tento stav v dohledné době změnil.

Jednoznačně proti závislosti Mexika na Číně hovoří i již zmiňované události, ke kterým došlo v nedávné minulosti. Na konci minulého roku byl čínské společnosti CRCC odebrán projekt na výstavbu vysokorychlostní železnice na mexickém území. Na začátku toho letošního byla přerušena a zatím oficiálně ukončena výstavba obchodního centra v Cancúnu. Oba dva tyto projekty byly ve své podstatě megalomanské a v rámci Latinské Ameriky ojedinělé. V prvním případě měly čínské investice zajistit první vysokorychlostní trať v regionu, ve druhém se jednalo o výstavbu jednoho z největších obchodních center na světě. V případě jakési závislosti Mexika na Číně v politické sféře, by zamítnutí či odebrání těchto projektů nebylo v praxi příliš pravděpodobné. Závislostí Mexika

na Číně se ani nezabývají relevantní autoři. Lze říci, že v rámci odborného diskurzu toto téma vůbec není předmětem studia. V tomto směru je zkoumán již uváděný mexicko-americký vztah.

Zároveň i v tomto ohledu, stejně jako v první případové studii platí, že z obecného hlediska proti závislosti recipienta hovoří jedno ze základních pravidel čínské rozvojové pomoci, které označuje soběstačnost recipienta za hlavní cíl poskytování rozvojové pomoci. Vzhledem k prezentovaným důvodům, které jsem uvedl v této podkapitole, se tedy přikláním k tomu, že nelze hovořit o jakékoliv formě závislosti Mexika na Číně. Na základě toho u posledního definičního znaku docházím k závěru, že charakter vzájemného vztahu vykázal spíše znak rozvojové spolupráce a nikoliv neokolonialismu.

## 6 ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zabýval charakterem čínského angažmá ve vybraných zemích Latinské Ameriky, konkrétně v Chile a v Mexiku. Prostřednictvím definičních znaků, určených v teoretických východiscích práce, jsem si dal za cíl určit, zda čínské chování v těchto vybraných zemích naplňuje spíše znaky neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce. Pro tyto účely jsem použil teoretické koncepty rozvojové spolupráce a neokolonialismu. Zejména první zmíněný koncept s sebou přináší určité limity, o kterých jsem již hovořil v úvodu této práce. Přes tyto nedostatky však obě teorie umožnily vytvořit skupinu definičních znaků, jejichž perspektivou bylo možné se podrobně zaměřit na charakter čínského angažmá v Chile, respektive v Mexiku.

Na základě prezentování obou teoretických konceptů, tedy neokolonialismu a rozvojové spolupráce, vyplynulo pět definičních bodů, ve kterých se obě teorie nacházejí ve vzájemném rozporu. Jedná se o vměšování donora do vnitřních záležitostí recipienta, podporu principů dobrého vládnutí ze strany donora, oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky, podporu participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany donora a závislost recipienta na donorovi. Případné naplňování či nenaplňování těchto definičních znaků vždy koresponduje buď s rysy neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce.

V první případové studii zabývající se čínským angažmá v Chile jsem došel k následujícím závěrům: 1. nelze jednoznačně stanovit, zda se Čína vměšuje do chilských záležitostí, či nikoliv; 2. nedochází k podpoře principů dobrého vládnutí ze strany donora – vykázaný znak neokolonialismu; 3. nedochází k oddělení rozvojové politiky od zahraniční a ekonomické politiky – vykázaný znak neokolonialismu; 4. spíše se kloním k tomu, že nedochází k podpoře participace

a angažovanosti místních obyvatel ze strany Číny – vykázaný znak neokolonialismu a 5. nelze hovořit o závislosti recipienta na donorovi – vykázaný znak rozvojové spolupráce. Z pěti definičních znaků, tak ve třech případech můžeme hovořit o rysu korespondujícím s neokolonialismem, v jednom případě s rozvojovou spoluprací a jeden definiční znak nebylo možné jednoznačně určit.

Druhá případová studie přinesla následující závěry: 1. nelze jednoznačně určit, zda se Čína vměšuje do vnitřních záležitostí Mexika; 2. nedochází k podpoře principů dobrého vládnutí ze strany donora – vykázaný znak neokolonialismu; 3. Čína neodděluje rozvojovou politiku od zahraniční a ekonomické politiky – znak neokolonialismu; 4. spíše nedochází k podpoře participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany Číny – znak neokolonialismu a 5. nelze hovořit o závislosti Mexika na Číně – vykázaný znak rozvojové spolupráce. V druhé případové studii tak, stejně jako v prvním případě, můžeme říci, že čínské angažmá zde vykazalo ve třech případech znak neokolonialismu, v jednom případě znak rozvojové spolupráce a v jednom případě nebylo možné jednoznačně stanovit charakter definičního znaku.

Na základě obou případových studií tak byly vykázány naprosto totožné výsledky, což může značit poměrně unifikovaný přístup Číny k vnějším aktérům přinejmenším v rámci zkoumaného regionu. V praxi by tato skutečnost tak do značné míry potvrzovala reálné uplatňování uváděných osmi pravidel, která tvoří v rámci čínské politiky jakousi osnovu určenou pro rozvojovou politiku země.

Co se týče odpovědi na výzkumnou otázku této diplomové práce, tedy zda můžeme označit čínskou aktivitu ve vybraných zemích Latinské Ameriky za rozvojovou spolupráci, či neokolonialismus, vzhledem k výsledkům obou případových studií se lze spíše klonit k druhé variantě. Analyzováním čínského

angažmá v Chile a v Mexiku jsem došel k závěru, že tento jev naplňuje spíše znaky neokolonialismu než rozvojové spolupráce.

K výše uvedenému závěru je však nutné dodat, že čínské angažmá ve zkoumaných zemích nelze jednoznačně považovat za neokolonialismus. U obou případových studií naplnily rysy neokolonialismu tři z pěti definičních znaků. Nicméně u jednoho z těchto neokoloniálních znaků, konkrétně u toho čtvrtého zabývajícího se podporou participace a angažovanosti místních obyvatel ze strany Číny, jsem uvedl, že dostupné informace jsou v tomto ohledu spíše nedostatečné. Závěr uvedený u tohoto definičního znaku byl tak učiněn na základě značně omezeného množství zveřejněných případů. U jednoho definičního znaku nebylo možné jednoznačně stanovit, zda vykazuje rysy neokolonialismu, nebo rozvojové spolupráce a v jednom případě dokonce čínské angažmá v obou zemích korespondovalo s rysem rozvojové spolupráce. Vzhledem ke zmíněnému není, dle mého názoru, možné říci, že čínské angažmá naplňuje znaky neokolonialismu, nýbrž „pouze“, že čínské angažmá ve zkoumaných zemích naplňuje znaky neokolonialismu spíše než rozvojové spolupráce. Tato skutečnost je do značné míry daná samotným charakterem vybraných zemí, především pak skutečností, že se jedná o státy relativně bohaté a nikoliv o nejchudší země světa, které se snáze a častěji stávají předmětem neokoloniálních praktik. Nicméně i přesto byl naplněn cíl této diplomové práce, kterým bylo analyzovat charakter čínského chování ve vybraných zemích Latinské Ameriky a určit, zda se jedná spíše o neokolonialismus, nebo rozvojovou spolupráci.

Odpověď na výzkumnou otázku této práce tak naznačuje, že čínská rozvojová politika má do značné míry specifický charakter, na který není možné aplikovat jednoznačné vzorce chování. Tato skutečnost vyplývá již ze samotné „předlohy“ pro čínskou rozvojovou politiku – jejích osmi pravidel. Při pohledu na tato

pravidla lze říci, že některá z nich plně korespondují s konceptem rozvojové spolupráce tak, jak ji chápou západní donoři. Nicméně některá z nich spíše odpovídají nekolonialismu a jeho definicím. Přesto má z mého pohledu smysl nahlížet na čínskou rozvojovou politiku perspektivou těchto teorií, neboť se jedná o základní koncepty související s rozvojem, které jsou dodnes v praxi používané. Specifika podobných vztahů, spadajících do oblasti stále se rozšiřující jiho-jihní spolupráce, mohou přinést určité modifikace těchto teoretických konceptů a usnadnit tak jejich aplikaci na tuto a podobnou problematiku.

Je otázkou, jestli tento svébytný čínský model rozvojové politiky zůstane typický pouze pro Čínu, nebo zda se jím budou inspirovat i další země, které kategorizujeme do skupiny „emerging donors“. Ať tak, či onak je zjevné, že s rostoucí mocí nových donorů přestává být možné chápat rozvojovou politiku pouze ve smyslu definic a pravidel tradičních donorů.

## 7 SEZNAM LITERATURY

Abdenur, Adriana Erthal (2013). China in Latin America: Investments in Port Infrastructure. *BRICS Policy Center, Working Paper, 5/2013*.

Arthur, Alexis (2011). Beyond the China Boom: Latin America's Long-Term Growth Prospects. *Inter-American Dialogue* (<http://www.thedialogue.org/page.cfm?pageID=32&pubID=2803>, 27. 4. 2015).

Barton, Jonathan R. (2009). The Impact of China's Global Economic Expansion on Latin America: The Impact of China's Global Expansion on Chile. *World Economy and Finance Research Programme, Working Paper No. 6, February 2009*.

BCN (2008). Asia Pacific Programme: Minister Golborne announced opening of a Codelco office in Beijing (<http://observatorio.bcn.cl/asiapacifico/noticias/golborne-mineria-china/>, 27. 4. 2015).

Binkowski, Brooke (2015). Chinese influence growing in Mexico. *The Dallas Morning News*. 20. 2. 2015 (<http://www.dallasnews.com/opinion/sunday-commentary/20150220-brooke-binkowski-chinese-influence-growing-in-mexico.ece>, 27. 4. 2015).

Bloomberg Business (2014). Immigrants Lift Chile's Labor Market While Wages Kept Low. 6. 8. 2014 (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-08-06/immigrants-lift-chile-s-labor-market-while-wages-kept-low>, 27. 4. 2015).

Brautigam, Deborah (2008). China's Foreign Aid in Africa: What Do We Know? In: Rotberg, Robert (ed.): *China into Africa. Trade, Aid, and Influence* (Washington: Brookings Institution Press), s. 197-216.

Brautigam, Deborah (2009). *The Dragon's Gift. The real Story of China in Africa* (Oxford: Oxford University Press).

Cardoso, Daniel (2013). China-Brazil Relations and the New Dimensions of South-South Cooperation. In: Gransow, Bettina (ed.): *China's South-South Relations* (Wien: LIT Verlag), s. 93-110.

CCBC (2010). Chilean President Pinera Meet the Chairmen of CCBC (<http://en.cciip.org.cn/ccbc/c/2010-11-26/184.shtml>, 27. 4. 2015).

China (2012). Chinese, Mexican Presidents meet on bilateral ties. 18. 6. 2012 ([http://china.org.cn/world/G20\\_2012/2012-06/18/content\\_25672499.htm](http://china.org.cn/world/G20_2012/2012-06/18/content_25672499.htm), 27. 4. 2015).

CIE Chile (2014). President Bachelet in Beijing: Chile is a port of entry and bridge for China in the region. 10. 11. 2014 (<http://www.ciechile.gob.cl/en/espanol-presidenta-bachelet-en-beijing-chile-es-un-pais-puerto-y-puente-para-china-en-la-region/>, 27. 4. 2015).

Daněk, Petr (2000). Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurz rozvoje. In: Jehlička, Petr – Tomeš, Jiří – Daněk, Petr (eds.): *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie* (Praha: Přírodovědecká fakulta UK).

Dent, Christopher (2011). Africa and China: a new kind of development cooperation. In: Dent, Christopher (ed.): *China and Africa Development Relations* (Oxon: Routledge), s. 3-20.

Deutsche Welle (2015). China's CRCC again eyes Mexico high-speed rail project. 14. 1. 2015 (<http://www.dw.de/chinas-crcc-again-eyes-mexico-high-speed-rail-project/a-18192409>, 27. 4. 2015).

Domínguez, Jorge I. (2006). China's Relations With Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes. *Inter-American Dialogue*, Working Paper, June 2006 (Dostupné na <http://www.thedialogue.org/PublicationFiles/china.pdf>, 27. 4. 2015).

Domínguez, Jorge I. – de Castro, Rafael Fernández (2009). *The United States and Mexico: Between Partnership and Conflict* (New York: Routledge).

ECLAC (2013). Chinese foreign direct investment in Latin America and the Caribbean. Dostupné na ([http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/35927/S2013956\\_en.pdf?sequence=1](http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/35927/S2013956_en.pdf?sequence=1), 27. 4. 2015).

Esteban, Mario (2008). The Diplomatic Battle Between Beijing and Taipei In Latin America and the Caribbean. Working Paper for Fifth Conference of the European Association of Taiwan Studies. Dostupné na (<https://www.soas.ac.uk/taiwanstudies/eats/eats2008/file43180.pdf>, 27. 4. 2015).

Fernández Jilberto, Alex E. (2010). Neoliberalised South-South Relations. Free trade between Chile and China. In: Fernández Jilberto, Alex E. – Hogenboom, Barbara (2010): *Latin America Facing China. South-South Relations beyond the Washington Consensus* (London: Berghahn Books), s. 77-98.

Fernández Jilberto, Alex E. – Hogenboom, Barbara (2010). Latin America and China. In: Fernández Jilberto, Alex E. – Hogenboom, Barbara (2010): *Latin America Facing China. South-South Relations beyond the Washington Consensus* (London: Berghahn Books), s. 1-32.

Ferro, Marc (2007). *Dějiny kolonizací* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

Flores, Zenyazen (2014). México vive segunda oleada de inmigrantes provenientes de China. *El Financiero*. 2. 3. 2014 (<http://www.elfinanciero.com.mx/economia/mexico-vive-segunda-oleada-de-inmigrantes-provenientes-de-china.html>, 27. 4. 2015).

Gachúz, Juan Carlos (2012). Chile's Economic and Political Relationship with China. *Journal of Current Chinese Affairs* 41 (1), s. 133-154.

Gallagher, Kevin P. (2010). China Discovers Latin America. *Berkeley Review of Latin American Studies*, Fall 2010, s. 8-13.

Godoy, Emilio (2013). China-Mexico Ties Grow Thin. Inter Press Service. 22. 1. 2013 (<http://www.ipsnews.net/2013/01/china-mexico-ties-grow-thin/>, 27. 4. 2015).

Hanson, Margaret – Hentz, James J. (1999). Neocolonialism and Neoliberalism in South Africa and Zambia. *Political Science Quarterly* 114 (3), s. 479-502.

Hayoun, Massoud (2014). Mexico president pushes trade ties in China while protests rage at home. *Al Jazeera*. 13. 11. 2014 (<http://america.aljazeera.com/articles/2014/11/13/mexico-china-trade.html>, 27. 4. 2015).

Hogenboom, Barbara (2010). Mexico vs. China. The Troublesome Politics of Competitiveness. In: Fernández Jilberto, Alex E. – Hogenboom, Barbara (2010): *Latin America Facing China. South-South Relations beyond the Washington Consensus* (London: Berghahn Books), s. 55-76.

INEGI (2010). Censo de Población y Vivienda. Dostupné na (<http://www.inegi.gob.mx/inegi/contenidos/espanol/prensa/contenidos/Articulos/sociodemograficas/nacidosenotropais.pdf>, 27. 4. 2015).

Lahrichi, Kamilia (2014). Chile's pollution grows in scramble to meet China's copper demand. *China Dialogue*. 28. 8. 2014 (<https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/7262-Chile-s-pollution-grows-in-scramble-to-meet-China-s-copper-demand>, 27. 4. 2015).

Lederman, Daniel – Olarreaga, Marcelo – Perry, Guillermo E. (2009). Latin America's Response to China and India: Overview of Research Findings and Policy Implications. In: Lederman, Daniel – Olarreaga, Marcelo – Perry, Guillermo E. (eds.) (2009): *China's and India's Challenge to Latin America: Opportunity Or Threat?* (Washington: The World Bank), s. 3-38.

Lengauer, Sara (2011). China's Foreign Aid Policy: Motive and Method. *Culture Mandala: Bulletin of the Centre for East-West Cultural & Economic Studies* 9 (2), s. 35-81.

McAnarney, Alex (2012). A Very Long Engagement: 400 Years of Sino-Latin American Relations. *Fair Observer*. 8. 12. 2012 ([http://www.fairobservers.com/region/latin\\_america/very-long-engagement-400-years-sino-latin-american-relations/](http://www.fairobservers.com/region/latin_america/very-long-engagement-400-years-sino-latin-american-relations/), 27. 4. 2015).

Merriam-Webster (2015). *Neocolonialism* (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/neocolonialism>, 27. 4. 2015).

Monterrey Consensus (2003). UN Financing for Development (<http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/MonterreyConsensus.pdf>, 27. 4. 2015).

Nkrumah, Kwame (1965). *Neo-colonialism: the last stage of imperialism* (New York: International Publishers).

OECD (2008). Is it ODA? (<http://www.oecd.org/dac/stats/34086975.pdf>, 27. 4. 2015).

Olmstead, Abigail (2011). Chinese immigration to Chile up 215 percent in 8 years. *The Santiago Times*. 14. 11. 2011 (<http://santiagotimes.cl/chinese-immigration-to-chile-up-215-percent-in-8-years/>, 27. 4. 2015).

Oxford Dictionaries (2015). *Neocolonialism* (<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/neocolonialism>, 27. 4. 2015).

Pieterse, Jan Nederveen (2001). *Development Theory: Deconstructions/Reconstructions* (New York: Sage Publications).

Piknerová, Linda (2013). Čína a Indie jako aktéři rozvojové spolupráce. In: Leichtová, Magda (ed.): *Tvoříme rozvoj* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství ZČU), s. 119-149.

ProChile (2010). Foreign Trade Statistics China-Chile (<http://www.prochile.cl/services/estadísticas/reporte03/php>, 27. 4. 2015).

ProChile (2015). About ProChile (<http://www.prochile.gob.cl/int/united-states/about-prochile/>, 27. 4. 2014).

ProMéxico (2014). Querétaro ([http://mim.promexico.gob.mx/Documentos/PDF/mim/FE\\_QUERETARO\\_vfi.pdf](http://mim.promexico.gob.mx/Documentos/PDF/mim/FE_QUERETARO_vfi.pdf), 27. 4. 2015).

Sanchez, Cecilia (2015). Mexico halts Chinese mega-mall project after damage to environment. *Los Angeles Times*. 28. 1. 2015 (<http://www.latimes.com/world/mexico-americas/la-fg-mexico-closing-chinese-megamall-20150128-story.html>, 27. 4. 2015).

Sánchez, Verónica (2011). Registra INM incremento de migrantes chinos. *Terra México*. 9. 11. 2011 (<http://noticias.terra.com.mx/mexico/registra-inm-incremento-de-migrantes-chinos,3a4cd7c3d97b3310VgnVCM20000099f154d0RCRD.html>, 27. 4. 2015).

Sartre, Jean-Paul (2001). *Colonialism and Neocolonialism* (London: Routledge).

Stoneman, Colin – Suckling, John (1987). From Apartheid to Neocolonialism?. *Third World Quarterly* 9 (2), s. 515-544.

Subhadeep, Paul (2009). The Volatile Power-Equation: W(h)ither Postcolonialism? / Whether Neocolonialism?. In: Bakshi, Kaustav – Sen Gupta, Samrat – Subhadeep, Paul (eds.): *Anxieties, Influences and After. Critical Responses to Postcolonialism and Neocolonialism*, s. 61-82.

Taylor, Ian (2011). *The Forum on China-Africa Cooperations (FOCAC)* (Oxford: Routledge).

This is Chile (2014). Chile's solar energy yield enhanced by China. 20. 5. 2014 (<http://www.thisischile.cl/chiles-solar-energy-yield-enhanced-by-china/?lang=en>, 27. 4. 2015).

UNDP (2011). Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty ([http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Towards\\_SustainingMDG\\_Web1005.pdf](http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Towards_SustainingMDG_Web1005.pdf), 27. 4. 2015).

Yongtao, Liu (2012). Promote China-Latin American Relations in the 21<sup>st</sup> Century. *Georgetown University Universia* 6 (1), s. 107-114.

Valenzuela, Julio Samuel – Valenzuela, Arturo (1986). *Military Rule in Chile: Dictatorship and Oppositions* (Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press).

Walmsley, Lisa (2010). Humanitarian aid in the DAC context. *Global Humanitarian Assistance*. 8. 7. 2010 (dostupné na <http://www.globalhumanitarianassistance.org/humanitarian-aid-in-the-dac-context-570.html>, 27. 4. 2015).

Wenfang, Li (2014). Chile eyes Chinese investment. *China Daily*. 1. 12. 2014 ([http://usa.chinadaily.com.cn/world/2014-12/01/content\\_19000291.htm](http://usa.chinadaily.com.cn/world/2014-12/01/content_19000291.htm), 27. 4. 2015).

Wilson, Timothy E. (2014). Chinese mine raises furor in Sinaloa, Mexico. *La política es la política*. 16. 3. 2014 (<http://www.lapoliticaeslapolitica.com/2014/03/chinese-mine-raises-furor-in-sinaloa.html>, 27. 4. 2015).

WITS (1991). Chile Exports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/1991/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/1991/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2002). Chile Exports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2002/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2002/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

usand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade  
%20Value%20%28US\$%20Thousand%29, 27. 4. 2015).

WITS (2013). Chile Exports by Country  
([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2013/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2013/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2015). Chile Exports by Country  
(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/1990/TradeFlow/Export>, 27. 4. 2015).

WITS (1995). Chile Imports by Country  
(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/1995/TradeFlow/Import>, 27. 4. 2015).

WITS (2003). Chile Imports by Country  
(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2003/TradeFlow/Import>, 27. 4. 2015).

WITS (2004). Chile Imports by Country  
(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2004/TradeFlow/Import>, 27. 4. 2015).

WITS (2013). Chile Imports by Country  
([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2013/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Imp](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/CHL/Year/2013/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Imp)

ort%20Partner%20Share%20%28%60%29;AHS%20Weighted%20Average%20%28%60%29;MFN%20Weighted%20Average%20%28%60%29;No%20Of%20Tariff%20Agreement;/Sort/Import%20Trade%20Value%20%28US\$%20Thousand%29, 27. 4. 2015).

WITS (2005). Mexico Exports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2005/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2005/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2013). Mexico Exports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2013/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2013/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Export%20Partner%20Share%20%28%60%29;/Sort/Export%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2005). Mexico Imports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2005/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Import%20Partner%20Share%20%28%60%29;AHS%20Weighted%20Average%20%28%60%29;MFN%20Weighted%20Average%20%28%60%29;No%20Of%20Tariff%20Agreement;/Sort/Import%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2005/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Import%20Partner%20Share%20%28%60%29;AHS%20Weighted%20Average%20%28%60%29;MFN%20Weighted%20Average%20%28%60%29;No%20Of%20Tariff%20Agreement;/Sort/Import%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2013). Mexico Imports by Country ([http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2013/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29;Import%20Partner%20Share%20%28%60%29;AHS%20Weighted%20Average%20%28%60%29;MFN%20Weighted%20Average%20%28%60%29;No%20Of%20Tariff%20Agreement;/Sort/Import%20Trade%20Value%20%28US\\$%20Thousand%29](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2013/TradeFlow/Import/Partner/by-country/Show/Partner%20Name;Import%20Share%20in%20Total%20Products%20%28%60%29;Import%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29;Import%20Partner%20Share%20%28%60%29;AHS%20Weighted%20Average%20%28%60%29;MFN%20Weighted%20Average%20%28%60%29;No%20Of%20Tariff%20Agreement;/Sort/Import%20Trade%20Value%20%28US$%20Thousand%29), 27. 4. 2015).

WITS (2013). Mexico Trade Summary (<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/Country/MEX/Year/2013/Summary>, 27. 4. 2015).

World Health Organization (2015a). Post-Washington Consensus (<http://www.who.int/trade/glossary/story074/en/>, 27. 4. 2015).

World Health Organization (2015b). Washington Consensus (<http://www.who.int/trade/glossary/story094/en/>, 27. 4. 2015).

Zhu, Zhiqun (2005). *China's New Diplomacy: Rationale, Strategies and Significance* (Burlington: Ashgate Publishing Company).

## **8 RESUMÉ**

The aim of this Master's thesis is to state whether the Chinese involvement in Latin America fulfills rather features of neo-colonialism or development assistance. China and its development policy as a part of south-south cooperation has been recently quite often an object of study, but the most of the works focused on Africa, rather than on Latin America. In the first part of the thesis I define the basic theoretical concepts and concrete defined characteristics that correspond either with neocolonialism or development assistance. In the next part I deal with the basic features of Chinese development policy in this region. The main part of this thesis consists of two case studies focused on Chinese engagement in Chile and Mexico. These countries were chosen because they have historically strong ties with China as they established their formal diplomatic relations with PRC among the first in the region. Moreover both countries are members of OECD and have also strong ties with the United States, so it is interesting to focus on the struggle between China and the Western countries over the influence in the region.